

VI. Activitat de recerca

Programes de recerca

Secció Històrico-Arqueològica

Base de dades de monuments commemoratius de Catalunya

Director: Albert Balcells i González

El programa d'elaboració d'una base de dades dels monuments commemoratius a Catalunya de l'Oficina d'Assessorament Històric i Patrimoni de la SHA ha experimentat durant l'any 2011 un increment. Actualment es tenen recollides les dades explicatives i les imatges corresponents a 286 monuments situats a vint-i-quatre municipis de més de deu mil habitants de la província de Barcelona, fora de la capital. Aquests municipis han estat estudiats completament i s'ha fixat l'esmentada dimensió demogràfica perquè són aquests els que presenten més probabilitats de comptar amb monuments commemoratius per iniciativa dels respectius ajuntaments. El ritme serà més lent en el futur perquè la majoria dels altres municipis són els que més dificultats presenten per a un inventari per diverses causes. L'estudi de la província de Barcelona encara no està complet, ja que és la que presenta el major nombre de municipis de més de deu mil habitants amb monuments.

A més a més, Albert Balcells presentà en el Congrés Internacional Espai

Urbà, Memòria i Ciutadania, celebrat a Barcelona entre el 15 i el 18 de març de 2011, una comunicació de vint fulls sobre «La memòria al carrer: monuments commemoratius a Barcelona a partir de 1977».

Un cop s'acabi la recollida de dades de les comarques barcelonines, es passarà a recollir les de les províncies de Girona, Lleida i Tarragona. A continuació s'obrirà la base de dades a la consulta pública per Internet.

Catalunya Carolíngia

Directors: Josep M. Salrach i Marés
Gaspar Feliu i Montfort

Durant el curs 2010-2011, s'ha continuat la transcripció paleogràfica i l'edició diplomàtica dels documents corresponents als comtats de Barcelona i Urgell, Cerdanya i Berga. S'ha fet, també, l'anotació de les variants, les mancances i els errors detectats en els originals o en les seves còpies. Dins l'edició diplomàtica, s'ha completat la datació dels documents. Aquests treballs han estat revisats pels directors de l'obra, que han proposat els canvis convenients.

S'ha acabat la redacció final dels documents corresponents al comtat de Barcelona, que arriben als 1.533, dels quals s'està completant la correcció final, i s'ha treballat en la confecció dels índexs onomàstic i toponomàstic i dels mapes. D'altra banda, s'ha continuat treballant en la recollida i la transcripció dels documents corresponents als comtats d'Urgell, Cerdanya i Berga; es tracta d'una recollida molt avançada, però encara en curs, que de moment ha permès recollir uns vuit-cents documents.

Corpus de Trobadors

Directors: Vicenç Beltran i Pepió
Tomàs Martínez Romero

En la reunió ordinària de la Secció Històrico-Arqueològica celebrada el 19 de maig de 2011, els directors del projecte hi van presentar el web del Corpus de Trobadors.

Corpus documental de les relacions internacionals de Catalunya i de la Corona d'Aragó

Directora: Maria Teresa Ferrer i Mallol

En aquest curs 2010-2011, hi ha hagut alguns canvis en l'equip que duu endavant el projecte. Des del novembre de 2010, hi participa Iván Armenteros, llicenciat en història, vinculat fins aleshores a la mateixa institució com a becari de la Fundació

Ramón Areces i que actualment gaudeix de la beca d'investigació de la Fundació Ernest Lluch. Malauradament, a final del mateix any, va morir Manuel Riu i Riu, tot i que el seu delicat estat de salut en aquests darrers temps li havia impedit col·laborar activament en el projecte.

Durant aquest curs, s'han continuat redactant els estudis introductoris i els documents referents al segon tom del primer volum de *Tractats i negociacions diplomàtiques de Catalunya i de la Corona catalanoaragonesa a l'edat mitjana*. Carles Vela hi analitza les relacions amb els països islàmics; Maria Teresa Ferrer, les relacions amb els estats peninsulars (incloent-hi la unió amb Aragó), i Pere Benito, les relacions amb Anglaterra. Tot i que ha resultat impossible tenir a punt els documents i els articles introductoris del segon tom del primer volum per a aquest curs, la intenció és poder-los lliurar als serveis de publicació de l'Institut a final de 2011, per tal que es puguin iniciar les tasques de correcció i edició. Paral·lelament, ha avançat a bon ritme l'edició dels documents que s'inclouran en el segon volum, dedicat al regnat de Jaume el Conqueridor. En aquesta tasca, hi han participat Teresa Huguet, Iván Armenteros i Carles Vela. Aquest darrer, a més, s'ha encarregat de coordinar la tasca de localitzar, reproduir, transcriure, anotar i registrar els documents. Arran de les recerques dutes a terme, alguns membres de l'equip han exposat part dels resultats en ponències i articles.

**Corpus textual de la Catalunya
del Nord: Catàleg d'Impresos
Rossellonesos**

Directora: Eulàlia Duran i Grau

Aquest programa de recerca té per objectiu elaborar un catàleg d'impressions fetes a Perpinyà i al territori del Rosselló entre 1500 (data de la primera impressió per Rosenbach) i 1840, alhora que s'ocupa de l'estudi dels impressors nord-catalans i els llibreters establerts en aquest territori, de llur activitat empresarial i de la història de la cultura catalana en aquestes terres.

Durant el curs 2010-2011, s'ha continuat l'estudi dels impresos dels segles XV-XIX, s'ha actualitzat el corpus d'impresos per catalogar i se n'ha completat la contextualització històrica i cultural.

El catàleg d'impresos per catalogar, consistent en una llista de totes les obres impreses a Perpinyà entre 1500 i 1840, amb les localitzacions dels exemplars i la bibliografia corresponents, s'ha ampliat a mesura que els catàlegs dels principals fons nacionals i internacionals han estat actualitzats. El buidatge s'ha fet, com sempre, en fons públics (biblioteques i arxius) i privats (fons personals i catàlegs de llibreters de vell).

Durant el curs, s'han fet desplaçaments a Montpeller, Tarragona i Vic en diverses ocasions. Aquests viatges han prioritzat la comprovació dels segons i tercers exemplars dels segles XV-XVII, i també s'ha continuat treballant en la

catalogació dels segles XVIII i XIX. Paral·lelament, s'ha pogut avançar en la matèria d'estudi aprofitant desplaçaments que els membres del projecte han fet per altres motius i que no han sufragat els fons del programa de recerca: per exemple, a la Biblioteca Nacional d'Escòcia d'Edimburg i a la Biblioteca Municipal de Tolosa de Llenguadoc.

Pel que fa a la impremta i la llibreteria nord-catalanes, ja se n'ha aplegat un bon nombre de notícies documentals inèdites en fons barcelonins i rossellonesos (Biblioteca de Catalunya, Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, Arxiu Departamental dels Pirineus Orientals, etcètera).

Els resultats de la recerca s'han donat a conèixer en publicacions i en trobades d'especialistes. Des de 2009, els treballs de Mercè Comas i Òscar Jané giren al voltant de la producció impresa del segle XVII i els de Pep Vila i Eulàlia Miralles se centren en la impremta dels segles XVIII i XIX, especialment en les obres dramàtiques. Per la seva banda, Jané té pendent de publicació un article de recerca a la revista *Ausa* sobre dos impresos rossellonesos del segle XVII relacionats amb l'intendent Ramon Trobat, tema central d'un seu llibre publicat el 2009, *Catalunya sense Espanya. Ramon Trobat. Ideologia i catalanitat a l'emparedat de França*, i també motiu d'estudi per a un altre dels membres de l'equip de recerca, Pep Vila. La importància de Trobat en el context

històric de canvi que va viure la Catalunya del Nord en la segona meitat del segle XVII, després del Tractat dels Pirineus, justifica aquesta dedicació: el nou estudi de Jané tracta dels sermons fúnebres fets en ocasió de la mort de Trobat, publicats a Perpinyà el 1698 per Francesc Vigé i Francesc Reynier. L'estudi havia de veure la llum el 2010, però, probablement per raons pròpies de la revista, es publicarà al llarg del curs 2011-2012. Altrament, Jané continua treballant en la línia de recerca sobre la impremta del segle XVII, ara amb un imprès inèdit i desconegut obra del bisbe de Perpinyà Flamenville, de final del segle XVII, en què s'evoca la situació política i la relació del Rosselló amb el rei de França, Lluís XIV.

Els resultats de la tasca de recerca es posen a l'abast de la comunitat científica per mitjà del web del Corpus Textual de la Catalunya del Nord: Catàleg d'Impresos Rossellonesos (CTCN: CIR). En aquesta pàgina, s'hi pot trobar una llista dels estudis dels membres del grup sobre impremta rossellonesa i el text complet d'alguns d'aquests treballs, que han estat publicats fins ara en diverses revistes i obres col·lectives (els treballs s'hi incorporen, en el moment que reben l'autorització per a ser penjats, en documents PDF). Igualment, el lector hi pot consultar el catàleg d'impresos de 1500 a 1700 i una part de les descripcions tipobibliogràfiques.

Epigrafia del *conventus Tarraconensis* nord. La presència del poder imperial en el *conventus*

Tarraconensis* i en la zona sud de la província *Gallia Narbonensis

Director: Marc Mayer i Olivé

En aquest curs 2010-2011, s'ha continuat la tasca de llatinització i redacció final de les fitxes corresponents a les comarques de les actuals províncies de Lleida i Barcelona. Manca, tanmateix, un esforç subsidiari que permeti acabar de llatinitzar també Barcelona ciutat (*Barcino*) i totes les comarques de Girona, especialment Empúries (*Emporiae*). El contingut bàsic, però, del conjunt de fitxes ja està enllestit i tota la documentació gràfica corresponent ha estat també recollida i preparada per ser adjuntada a cadascuna de les fitxes en el moment de la maquetació final.

Escassetats, caresties, fams i mortaldats a Catalunya a l'edat mitjana. Estudi i corpus documental

Director: Antoni Riera i Melis

Durant el curs 2010-2011, l'equip de recercadors ha continuat treballant en diversos arxius i biblioteques de Barcelona.

Consulta de fonts documentals inèdites

Els registres de cancelleria corresponents al regnat d'Alfons el Franc (1285-1291)

i a la primera fase del llarg regnat de Jaume II (1291-1295), conservats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que Antoni Riera i Melis va consultar el curs 2009-2010, han estat especialment productius, atès que han aportat 258 i 106 referències documentals inèdites, respectivament.

Les finalitats principals d'aquesta recerca documental consisteixen tant a analitzar l'impacte que va tenir en el funcionament del mercat interior de la Corona catalanoaragonesa la Guerra de Sicília (el principal conflicte internacional del darrer quart del segle XIII a la Mediterrània) i el control gradual dels seus excedents frumentaris, com a aportar dades inèdites sobre les oscil·lacions dels preus dels cereals a la Confederació, establir una cronologia fina de les crisis alimentàries que l'afectaren i examinar les polítiques públiques d'abastament que s'hi adoptaren per tal de reduir-ne els efectes. La recerca ha posat de manifest que les caresties dimanaren més de causes exògenes (les seqüeles de la Guerra de Sicília) que de les endògenes (meteorologia adversa, disfuncions en els mercats i circuits interiors).

Pol Serrahima Balius ha continuat treballant a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, on ha prosseguit la consulta de les sèries «Lletres comunes originals» (registres 21-36, 1451-1469) i «Lletres closes» (registre 15, 1450), i a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, on ha escorcollat el fons de la Generalitat de Ca-

talunya, concretament la sèrie «Correspondència expedida», de la qual ha analitzat el registre corresponent a l'any 1455. Com a resultat de la seva continuada tasca d'arxiu ha localitzat 532 documents, que aporten noves perspectives d'anàlisi del paper que va exercir el control dels mercats de producció i dels circuits de distribució dels cereals en la Guerra Civil catalana de mitjan segle XV i en la crisi de la baixa edat mitjana, a escala mediterrània.

Montserrat Richou i Llimona ha examinat els protocols corresponents al període 1374-1415 redactats pels notaris Berenguer Escuder, Arnau Piqué, Tomàs de Bellmunt, Jaume de Trilla, Antoni Coscó, Bernat Nadal, Antoni Estapera, Bartomeu Gras, Bernat Sans, Berenguer Alemany, Antoni Borcar, Joan Franc, Francesc Bernat, Francesc Barau, Simó Carner, Bernat Pi, Joan Marc, Joan de Moles, Antoni Oliver i Pere Agramunt. N'ha seleccionat, transcrit i anotat cinquanta-set contractes inèdits.

Josep Fernández Trabal ha continuat investigant el paper que va desenvolupar el control de les àrees cerealistes i dels molins fariners de la Catalunya Vella en la primera i segona guerra remença.

Ramon Agustí Banegas López ha continuat la seva línia de recerca paral·lela: l'abastament de carn de la ciutat de Barcelona a la baixa edat mitjana. El material recollit durant el curs 2009-2010 a la Universitat de Versalles / Saint-

Quentin-en-Yvelines li ha permès analitzar com dues grans ciutats, Barcelona, a la Mediterrània occidental, i Rouen, al canal de la Mànega, afrontaren al llarg dels segles XIV i XV un mateix problema, el mercat local de la carn, amb plantejaments diferents. En relació amb aquesta recerca, ha impartit la conferència «L'evolució dels espais de venda de carn a les ciutats baixmedievales europees: un estudi comparatiu entre Barcelona i Rouen», dins el II Seminari d'Estudis Medievales d'Hostalric, «Ciutats, viles, sagreres. Els nuclis urbans a la baixa edat mitjana (s. XIII-XV)», organitzat per l'Ajuntament d'Hostalric els dies 18 i 19 de novembre de 2010.

Consulta de fonts documentals publicades

Pere Benito i Monclús (que durant el curs 2009-2010 havia treballat en la transcripció dels pergamins comtals dels segles XI i XII de l'Arxiu de la Corona d'Aragó) s'ha dedicat al buidatge sistemàtic de diversos conjunts de documentació eclesiàstica de l'alta edat mitjana, editats per la Fundació Noguera: *Collecció diplomàtica de Sant Pere de Casserres*, *Diplomatari del monestir de Sant Joan de les Abadesses (995-1273)*, *Diplomatari del monestir de Santa Maria de Serrateix (segles X-XV)*, *Diplomatari de Santa Maria de Poblet* i *Diplomatari de la catedral de Vic. Segle XI*.

Tota la documentació inèdita recollida per Antoni Riera i Melis, Pol Serrahima Balius, Montserrat Richou i Llimona i Josep Fernández Trabal ha estat introduïda en una base de dades, a fi de facilitar-ne la consulta per tots els membres de l'equip, que l'han utilitzada en la redacció dels seus llibres i monografies.

Forma Orbis Romani - Forma Conventus Tarraconensis

Director: Josep Guitart i Duran

El programa Forma Orbis Romani (FOR), promogut per la Unió Acadèmica Internacional, és un programa de recerca de topografia arqueològica del món romà que es proposa la reconstrucció històrica dels territoris antics, portant la cartografia i l'anàlisi al marc regional mitjançant mapes de detall (generalment a l'escala 1:25.000 o 1:50.000) que permeten una localització precisa de les dades, mantenint a la vegada una visió general del territori corresponent.

El programa FOR a Catalunya i una part del País Valencià es concreta en la Forma Conventus Tarraconensis (FCT), que comporta la preparació de diversos volums, cadascun dels quals ha de cobrir una àrea amb coherència històricotopogràfica. La primera etapa del programa comprèn els territoris immediats de les principals ciutats romanes de Catalunya.

Estat actual del programa i realitzacions

El mes d'octubre de 2010, han sortit d'impremta dos volums d'aquest estudi, dins la col·lecció «Documenta»:

PREVOSTI, Marta; GUITART, Josep (dir.).

Ager Tarraconensis. Vol. 1: *Aspectes històrics i marc natural*. Tarragona: coedició amb l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2010.

GOROSTIDI, Diana. *Ager Tarraconensis*. Vol. 3: *Les inscripcions romanes (IRAT)*. Amb la col·laboració de Piero Berni. Tarragona: coedició amb l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2010.

Per a l'edició d'aquests volums, s'ha comptat amb subvencions de la Diputació de Tarragona i de l'Ajuntament de Tarragona, respectivament.

El volum 2 de l'*Ager Tarraconensis*, *El poblament*, ha sortit d'impremta durant el primer quadrimestre de 2011. El contingut d'aquest volum és el següent: 1. Metodologia de l'estudi del poblament; 2. Les prospeccions extensives; 3. Les prospeccions intensives; 4. Els materials arqueològics de les col·leccions; 5. Estudi dels materials; 6. Treballs de camp centrats en jaciments; 7. El poblament, i 8. Els recursos econòmics.

El volum 4 de l'*Ager Tarraconensis*, *La vil·la romana dels Antigons*, ha entrat en premsa en el primer semestre de 2011. El contingut d'aquest volum és el següent: 1. Anàlisi d'una antiga exca-

vació de salvament; 2. El nimfeu dels Antigons en el panorama de les fonts decoratives de les vil·les de l'àrea catalana; 3. Els elements escultòrics; 4. Les ceràmiques; 5. Vida quotidiana a la vil·la: els grafitis sobre *instrumentum*; 6. Les troballes monetàries; 7. Altres materials, i 8. Conclusions.

Com a cloenda del treball i com a presentació dels resultats d'aquestes publicacions, s'ha celebrat el simposi «L'*Ager Tarraconensis*. Paisatge, poblament, cultura material i història», els dies 27 i 28 d'octubre de 2010. El simposi ha girat al voltant de l'estudi de casos relacionables, amb la idea de generar una plataforma de trobada i de debat dels investigadors que treballen o senten interès entorn d'aquest tema. En els darrers vint anys, s'ha anat fent cada cop més usual l'aplicació de diferents tècniques d'anàlisi del paisatge, que convergeixen en la recreació del seguit de condicions i realitats que en formen la dinàmica. Aquests estudis es caracteritzen, doncs, per una forta interdisciplinarietat. En el cas d'aquest programa, s'ha abordat la recerca dins aquestes teories i tècniques. L'estudi de la dinàmica del poblament, en relació amb la ciutat romana en què s'integra, s'ha tractat essencialment amb les tècniques de prospecció superficial, prospeccions geofísiques i excavacions arqueològiques. L'estudi de la morfologia del territori ha tingut un paper fonamental a l'hora de conèixer-ne l'articulació. Tot

plegat ha necessitat també els estudis paleoambientals, així com els dels naturalistes i geògrafs, que han ajudat a entendre el funcionament del sistema. L'espai ha esdevingut un factor nou de reflexió i d'anàlisi. Hi han participat una trentena d'investigadors del país i estrangers, i les actes es publicaran en el que constituirà el volum cinquè de la sèrie *Ager Tarraconensis*. Finalment, el volum sisè de la sèrie *Ager Tarraconensis* publicarà les conclusions generals de l'estudi i inclourà el catàleg de jaciments, els índexs i els mapes corresponents a escala 1:50.000, tal com correspon al programa FOR-FCT. Paral·lelament, s'ha continuat treballant també en la preparació del volum *Tar-raco I (Cossetània oriental)*, corresponent al territori de l'actual Baix Penedès.

La justícia a la Catalunya medieval

Directors: Tomàs de Montagut Estragués
Josep M. Salrach i Marés

S'inicia el projecte de recerca «La justícia a la Catalunya medieval», que tindrà com a objectius preparar un diplomatari de la justícia catalana medieval (segles IX-XII), una àmplia selecció documental que il·lustri el sistema de jurisdiccions i administració de justícia aplicat a la Catalunya baixmedieval (segles XIII-XV) i l'edició i estudi del manuscrit de les Constitucions de Catalunya de 1413-1422, custodiat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA).

Llibres de matrícula de les insaculacions (llibres de l'ànima) de la ciutat de Barcelona (1498-1713)

Directora: Eva Serra i Puig

Aquest projecte, encetat el 2008, vol posar a mans dels estudiosos els llibres de matrícula de la ciutat de Barcelona des de la introducció del sistema d'insaculació o de sac i sort, en el regnat de Ferran el Catòlic, fins a la seva fi, amb el Decret de Nova Planta. No solament és una aproximació als mecanismes de confecció de la matrícula per al sistema electoral català de l'època, sinó, sobretot, una panoràmica de les famílies i persones que durant més de dos segles van exercir un paper clau dins el poder municipal de Barcelona.

S'ha enllestit bona part de la tasca de buidatge de les bosses dels consellers i dels diversos oficis de la ciutat, però el Consell de Cent requeria més temps. La situació actual és, doncs, a punt d'acabar les bosses dels consellers i les dels oficis de la ciutat, i es deixa el Consell de Cent pendent per si hi ha possibilitats de continuar.

Les dades recollides pertanyen als registres, bosses de deliberacions i caixes d'esborranys de l'etapa 1498-1626, i als llibres de l'ànima o de matrícula per als anys posteriors. Els uns i els altres es conserven en l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. El procés de buidatge ha pogut comprovar la bondat de la base de dades preconfecionada, tot i que hi ha

calgut fer algunes correccions per tal d'incloure-hi les eventuais variants o les variables derivades de la llarga cronologia i de les diverses unitats arxivístiques emprades. Les unitats arxivístiques que s'han treballat són «Consell de Cent, Registre de Deliberacions» (1498-1502) i «Conseillers, llibre de l'ànima» (1587-1713).

L'equip d'investigadors és format (sota la direcció d'Eva Serra i Puig) per Jordi Buyreu, doctor per la Universitat de Barcelona; Núria Florensa, doctora per la Universitat de Barcelona; Sílvia Jurado, llicenciada per la Universitat de Barcelona; Eduard Martí, doctor per la Universitat Pompeu Fabra i professor de la Universitat Internacional de Catalunya; Miquel Pérez Latre, doctor per la Universitat Pompeu Fabra i arxiver de l'Arxiu Nacional de Catalunya, i, en fase d'elaboració de la tesi doctoral, Eduard Puig, llicenciat per la Universitat Pompeu Fabra.

Materials prehistòrics de Serinyà

Director: Narcís Soler i Masferrer

La finalitat d'aquest programa és preparar, estudiar i publicar els materials de les excavacions antigues i modernes de les coves prehistòriques de Serinyà i continuar les excavacions a la cova de l'Arbreda.

És a punt per a la publicació una obra inèdita de Pere Alsius i Torrent, pioner dels estudis geològics i prehistòrics

a Serinyà i, segons Pere Bosch i Gimpera, «pare de la prehistòria catalana». L'obra es titula *El Magdalénico en la provincia de Gerona* i, segurament, Alsius la va acabar cap a 1907. S'ha redactat també una biografia tan completa com ha estat possible d'aquest mateix pioner. D'altra banda, s'ha avançat en l'estudi dels materials de la bora gran d'en Carreres que conserva el Museu d'Arqueologia de Catalunya procedents de les excavacions que hi va fer Lluís Pericot el 1944 i el 1945. Una col·laboradora, Clémence Breuil, de la Universitat de Tolosa de Llenguadoc, ha fet el seu diploma d'estudis avançats (DEA) sobre la indústria lítica de les excavacions de Lluís Pericot a la bora gran d'en Carreres. Han estat estudiats altres aspectes de la bora gran d'en Carreres, el primer jaciment paleolític conegut i excavat a Catalunya, tant des del punt de vista historiogràfic com dels materials que conté. S'ha redactat i publicat un esbós biogràfic d'Édouard Harlé, la persona que va fer la primera excavació paleolítica a Catalunya, a la bora gran d'en Carreres, el 1882.

Gràcies al conveni amb la Universitat d'Oxford, s'han aconseguit moltes datacions i importants per a l'Aurinyacià, el Gravetià i el Solutrià del Reclau Viver, que han estat presentades en un congrés celebrat el mes d'abril de 2011 a Oxford. El Reclau Viver i l'Arbreda són els únics jaciments de Catalunya que presenten en estratigrafia aquestes civilitzacions del

Paleolític superior. Gràcies a les noves datacions, s'han pogut identificar les restes més antigues d'*Homo sapiens* de Catalunya, que es troben al Reclau Viver i a la cova de Mollet, i que fins ara havien passat desapercebudes. Es creu que procedeixen de sepultures i que són, sense cap dubte, d'època gravetiana. Aquests enterraments, acompanyats d'ofrenes, són freqüents a Itàlia i recentment se n'ha descobert un a Portugal, però en falten a Espanya i a Catalunya. Sobre la cova de Mollet, l'equip de recerca ha redactat un article que ha estat acceptat pel *Journal of Human Evolution* i que s'està revisant. D'altra banda, s'estan estudiant també les restes del Reclau Viver.

Finalment, s'han continuat estudiant els materials del Paleolític superior de les antigues excavacions que Josep M. Corominas va efectuar des de 1972 i 1973 en el sector que actualment anomenem *sector alfa* de la cova de l'Arbreda, i s'han començat a revisar els del Paleolític mitjà.

Recerca arqueològica de la ciutat romana de Iesso (Guissona).

Recerca arqueològica

Director: Josep Guitart i Duran

La finalitat d'aquest programa de recerca arqueològica és l'estudi del jaciment arqueològic situat en el subsòl de l'actual vila de Guissona. Les restes conservades corresponen als vestigis de la població

romana de *Iesso*, fundada a l'inici del segle I aC, en paral·lel amb *Aeso*, i possiblement també amb *Ilerda*, per tal d'estructurar les terres de ponent de l'actual Catalunya. En el desenvolupament d'aquest programa, l'IEC col·labora amb el Patronat d'Arqueologia de Guissona, consorci en el qual participen també l'Ajuntament de Guissona, el Consell Comarcal de la Segarra, l'Institut d'Estudis Ilerdencs de la Diputació de Lleida i la Universitat Autònoma de Barcelona.

Les activitats realitzades durant el curs 2010-2011 han estat fonamentalment orientades a completar l'excavació de les termes públiques de la ciutat romana i a dur a terme l'estudi de resultats que havia quedat pendent el curs passat. En compliment d'aquest objectiu, s'ha realitzat la segona campanya d'excavació de l'any 2011, entre l'1 de setembre i el 29 d'octubre de 2011. Aquest treball ha permès completar l'excavació de la part essencial de les termes.

D'altra banda, s'han dut a terme les obres de condicionament com a museu i centre d'interpretació dels baixos de l'equipament municipal La Fassina. Aquest espai és especialment interessant perquè es tracta d'una sala de dimensions considerables, que està en comunicació visual directa amb el Parc Arqueològic. A més, aquest edifici constitueix, juntament amb els equipaments de l'antiga Casa de Cultura, a pocs metres de distància, un nou gran pol per a la vida cultural de la

vila i de la comarca. El projecte museològic i museogràfic ha estat executat per l'equip del programa i el nou museu ha estat concebut com un exponent dels resultats de la recerca duta a terme al jaciment. S'ha realitzat també un audiovisual al que està integrat en la visita del museu i s'ha confeccionat una audioguia que el visitant del Parc Arqueològic podrà utilitzar per a comprendre les diverses restes que actualment hi són visibles. La inauguració d'aquest nou equipament cultural i museístic dedicat al patrimoni arqueològic es preveu per al mes de setembre de 2011.

Repertori de manuscrits catalans

1474-1714

Directora: Eulàlia Duran i Grau

La base de dades *Manuscrits catalans de l'edat moderna* (MCEM) és un recurs informàtic destinat als investigadors que permet consultar i recuperar, amb un format comú per camps, les descripcions dels manuscrits en qualsevol llengua produïts als països de llengua catalana durant l'edat moderna. Reuneix en una sèrie única les dues línies anteriors del programa, dedicades, respectivament, als períodes 1474-1620 i 1620-1714.

Actualment, s'està enllestit la versió final del web. Durant el curs 2010-2011, s'hi ha afegit un camp nou de consulta, «Matèries», i s'ha refet completament

el camp «Bibliografia». La consulta dels materials de la MCEM s'ha millorat amb la creació de tres cercadors que permeten recuperar la informació segons les necessitats de l'usuari: 1) un *cercador general*; 2) un *cercador per camps* concrets ([número ID de] manuscrit, ciutat, biblioteca o arxiu, signatura, títol, autor, llengua, data, suport, copista, enquadernació, contingut i observacions), i 3) un *cercador per matèries*. Un menú al marge superior inclou els apartats següents: «Presentació», «Crèdits», «Manuscrits», «Sigles i abreviacions», «Bibliografia [completa]», «Novetats» i «[Dades de] Contacte».

Descripcions de nous manuscrits

S'han continuat revisant i introduint a la base de dades MCEM les descripcions de manuscrits dels fons següents:

— Manuscrits renaixentistes mallorquins (Biblioteca Pública de Palma, Arxiu Capitular de Mallorca, Biblioteca Balear del Monestir de La Real, Biblioteca Bartomeu March i Biblioteca Municipal de Palma).

— Manuscrits barrocs de Barcelona (Biblioteca Universitària i Arxiu Històric de la Ciutat).

— Manuscrits carmelites dels segles XVII-XIX (Arxiu dels Carmelites Descalços de Catalunya i Balears i Biblioteca Pública de Tarragona).

— Manuscrits del geògraf i historiador Josep Aparici conservats en una biblioteca privada.

— Manuscrits de Juliana Morell conservats a la Biblioteca Municipal d'Avinyó.

S'ha continuat el buidatge de catàlegs i de bibliografia sobre manuscrits catalans de l'edat moderna conservats a la Biblioteca Nacional de Madrid i a la

Reial Acadèmia de la Història, completat amb descripcions *in situ* d'alguns exemplars.

S'ha avançat considerablement en la descripció *in situ* dels manuscrits catalans de la Biblioteca Nacional de França.

Secció de Ciències Biològiques

Biodiversitat dels fongs i líquens dels Països Catalans

Director: Xavier Llimona i Pagès

Els nuclis d'actuació d'aquest programa, al llarg del curs 2010-2011, s'han centrat més en el camp de la líquenologia que en la micologia, línia que es va començar a aprofundir a final del curs passat. Les prospeccions han continuat en les comarques de Girona (fongs i líquens), Barcelona, Castelló (fongs) i, més localment, a les de la Segarra i el Solsonès (líquens i alguns fongs de primavera). S'ha dedicat una especial atenció als fongs i als líquens dels parcs naturals de Sant Llorenç del Munt i l'Obac i de Collserola. Aquesta darrera àrea protegida, per la seva proximitat a zones urbanes, s'havia considerat com a poc interessant, especialment pel que fa als líquens. Però diversos treballs detallats hi han revelat una elevada biodiversitat de fongs (que en part ja era coneguda) i també de líquens. N'és un simple aspecte la novetat de nou espècies d'ascomicets, abans desconegudes a Catalunya, i la presència de líquens d'afinitat subtropical, amb espècies foliòcoles no detectades abans, o molt rares, a Catalunya.

Corpus ictionímic del català

Director: Jordi Leonart i Aliberas

Objectius

Creació d'una base de dades ictionímica del català a partir de la informatització del buidatge de diverses obres catalanes. Aquesta base de dades constituirà la llavor, per anar posteriorment alimentant-la i ampliant-la d'acord amb les possibilitats. La base serà posada en el domini públic.

Metodologia

Hi ha diversos tipus de material de font ictionímica:

- a) Obres informatitzades i de buidatge immediat (DIEC2, GDLC).
- b) Obres informatitzades però de buidatge no automàtic (DCVB).
- c) Obres no informatitzades però ja buidades.
- d) Obres no informatitzades i no buidades.

El projecte crearà la base de dades a partir dels tres primers grups de material, deixant el darrer grup per a una fase posterior.

Respecte al grup *c*, es disposa del material que el doctor Ribó ha buidat. Es disposa d'unes deu mil fitxes, que són les que seran informatitzades. Aquest fitxer ja ha estat revisat i ordenat i el seu contingut va servir per a un treball presentat l'any 1986.

Flora i cartografia de briòfits

Directores: Montserrat Brugués
i Domènec
Rosa M. Cros i Matas

El projecte es va iniciar l'any 1983 amb l'objectiu d'elaborar mapes de distribució geogràfica d'espècies de molses i hepàtiques de la península Ibèrica i les illes Balears, les Canàries, les Açores i Madeira.

L'any 2009, es reprèn aquest projecte, però es redueix l'àrea d'estudi a la península Ibèrica i les Illes Balears i es decideix que els resultats no es publicaran sinó que seran accessibles via Internet. A través d'una aplicació digital interactiva, les persones usuàries poden consultar i visualitzar sobre un mapa la distribució de les diferents espècies de briòfits. Juntament amb el mapa apareix una fitxa amb informació sobre l'espècie consultada, com ara sinònims, presència en les diferents províncies, ecologia, grau d'amenaça i observacions d'interès, així com una làmina que il·lustra els caràcters més destacables del tàxon, l'autoria del mapa i la data d'actualització.

Els autors, sempre que ha estat possible, han revisat totes les mostres corresponents a les citacions bibliogràfiques existents, així com algunes mostres procedents de col·leccions d'herbari no publicades que també s'han inclòs. La localització de les mostres revisades es representa amb un cercle i les dades pro-

cedents de publicacions que no ha estat possible localitzar es representen amb un triangle. El color dels símbols es relaciona amb la data de recollecció de la mostra, anterior o posterior a l'any 1970. Algunes citacions dubtoses es comenten en les observacions.

El nombre d'espècies cartografiades anirà augmentant progressivament en els propers anys.

Flora i cartografia de les plantes i la vegetació

Director: Josep Vigo i Bonada

Aquest projecte és un dels tres en què ha quedat escindit el programa conjunt «Flora i cartografia de les plantes, els fongs i la vegetació». Continua operatiu de manera autònoma i els seus objectius són els mateixos. Comprèn els dos subprojectes següents: *a)* «Cartografia de la distribució de les plantes vasculares als Països Catalans (ORCA)» i *b)* «Cartografia de la vegetació a Catalunya».

El curs 2010-2011 s'ha dedicat a la continuació del banc de dades i de l'atles de distribució (primer subprojecte). Els mapes de vegetació que queden pendents de publicar (segon subprojecte) aniran sortint a mesura que se'n completin les maquetes i se n'elaborin les memòries.

El Banc de dades de la flora vascular dels Països Catalans (BDORCA) ha continuat aplegant informació, tant bibli-

ogràfica com aportada pels nombrosos col·laboradors. A final de 2010, ha entrat al Servei Editorial de l'IEC el volum número 16 de l'«Atlas Corològic», que actualment conté prop d'1.300.000 entrades i aplega 69.008 citacions referents a 235 tàxons de les famílies *Asteraceae*, *Alismataceae*, *Butomaceae*, *Hydrocharitaceae* i *Juncaginaceae*. Aquest banc és compatible amb la major part de reculls equivalents, com ara el Banc de dades de biodiversitat de Catalunya (BDBC), de la Generalitat de Catalunya, amb el qual manté un intercanvi regular d'informació, i que està també en relació amb altres bancs i organitzacions internacionals, com ara el Biological Collection Access Service for Europe (BioCAsE), d'àmbit europeu, i el Global Biodiversity Information Facility (GBIF), d'extensió mundial.

Pel que fa als «Catàlegs Florístics Locals», d'aparició irregular, supeditada a les propostes fetes per persones concretes, se n'ha publicat un. Hi ha un altre volum redactat i corregit, que haurà de ser publicat quan hi hagi dotació per a fer-ho. D'altra banda, s'ha potenciat el portal web del projecte ORCA, amb un nou disseny i noves accions de cerca.

Galeria de científics catalans

Directora: Mercè Durfort i Coll

S'hi han introduït nous personatges i s'han elaborat diferents entrades, seguint el pro-

cediment habitual: versió catalana, castellana i anglesa, amb una breu nota biogràfica i el màxim nombre de fotografies.

Estudi dels continguts d'amines biògenes com a indicadors de la qualitat higiènica dels formatges i embotits crus i adobats llestos per al consum de venda a Catalunya

Directora: Mariluz Latorre

Ponent: Abel Mariné i Font

La histamina i altres amines biògenes (tiramina, serotonina, fenetilamina i altres) i poliamines (cadaverina, putrescina, espermina, espermidina) exerceixen importants funcions biològiques en plantes, animals i microorganismes. Aquestes amines són el resultat de la descarboxilació microbiana dels corresponents aminoàcids precursors, per la qual cosa la presència d'histamina i altres amines en aliments està relacionada amb l'estat higiènic de les matèries primeres i/o l'existència d'una contaminació microbiana durant l'elaboració o l'emmagatzematge.

El consum d'aliments que contenen nivells relativament elevats d'amines biògenes pot provocar efectes tòxics com les falses al·lèrgies (anomenades també *intoxicacions histamíniques*), migranyes d'origen alimentari i crisis hipertensives (per la interacció entre determinats fàrmacs i amines presents en aliments), que en certes condicions són importants.

A causa de tres brots d'intoxicacions alimentàries a guarderies de Catalunya (novembre i desembre de 2006), atribuïdes al consum de formatge ratllat amb un contingut anormal d'histamina (de 91 mg/kg a 850 mg/kg), aquest projecte s'ha proposat aportar noves dades sobre les intoxicacions histamíniques i estudiar els nivells d'aquesta amina en els formatges a casa nostra, molt especialment els ratllats, que per les seves característiques poden constituir un risc de presència de nivells nocius d'histamina que, fins ara, no havia estat gaire considerat.

Els continguts d'amines biògenes en formatges són molt variables; la tiramina és la majoritària (pràcticament inexistent en el formatge fresc i fins a uns 1.500 mg/kg en formatges blaus), encara que de vegades la superen la putrescina o la cadaverina. Normalment, els nivells d'histamina solen ser baixos, però en certes condicions es troben en xifres elevades (fins a 380 mg/kg en formatge blau). No hi ha normes legislatives sobre nivells màxims tolerables d'histamina en formatges. En canvi, sí que n'hi ha en peix i derivats (100 mg/kg), que garanteixen que si els aliments no els superen, no hi haurà intoxicacions. Això és conseqüència del fet que hi ha més dades sobre la presència i el paper de la histamina en el peix que no pas en el formatge.

El formatge ratllat experimenta més manipulacions que altres tipus de formatge i presenta una superfície de con-

tacte més gran, la qual cosa fa que el risc de contaminació sigui més elevat i el deteriorament més ràpid. És probable, per tant, que els continguts d'histamina i altres amines biògenes siguin més alts en el formatge ratllat que en el no ratllat. Les dades disponibles són escasses, i per això el projecte es proposa aportar-ne de noves. També s'aborda l'efecte que té l'emmagatzematge refrigerat d'aquests formatges sobre els continguts d'aquestes amines un cop obert l'envàs.

Segons els resultats obtinguts, la tiramina segueix essent l'amina majoritària, però, a diferència dels formatges no ratllats, en els ratllats la histamina és la segona amina més abundant: assolix valors que arriben fins a 556 mg/kg. En canvi, en formatges no ratllats el nivell més elevat que s'ha trobat és de 162 mg/kg. En quatre de les mostres de formatges ratllats analitzades els continguts d'histamina han superat els 100 mg/kg, que, per analogia amb el peix, es consideren inacceptables, tant des de la perspectiva higiènica (contaminació microbiana) com de la seguretat alimentària.

Assumint un consum normal de formatge ratllat (uns 30 g), en el cas de les mostres amb continguts més alts la ingesta seria d'uns 17 mg. Aquesta és una quantitat que no representa, en l'estat actual de coneixements, un risc clar d'intoxicació, però sí de possibles símptomes d'intolerància (que es pot manifestar a partir de la ingestió d'uns

15 mg). Sabem que hi ha persones especialment sensibles a la histamina, per causes genètiques, patològiques o farmacològiques, per a les quals els límits màxims tolerables són deu vegades inferiors als de la població mitjana. En aquestes condicions, el 36 % dels formatges ratllats estudiats sobrepassarien el límit tolerable, i un d'aquests fins i tot seria potencialment tòxic per a persones intolerants a la histamina. A més, cal tenir en compte que altres aliments i begudes habituals en la dieta (vi, embotits, peix) són també fonts d'histamina.

Pel que fa referència a les dades obtingudes després de l'emmagatzematge en refrigeració del formatge ratllat un cop l'envàs ja ha estat obert, s'ha observat que el contingut global d'amines biògenes, i d'histamina en particular, augmenta (arriba a duplicar-se), sobretot en les mostres que ja en contenien inicialment, i arriba en algun cas a nivells d'histamina superiors als 1.000 mg/kg. Per tant, un consum normal d'aquest formatge ratllat, sense arribar a representar un risc de toxicitat, sobrepassa clarament la dosi màxima tolerable. Respecte a la intolerància, la majoria de les mostres que contenen histamina sobrepassen el límit tolerable. En definitiva, més del 50 % de les mostres de formatge ratllat poden provocar símptomes d'intolerància histamínica en persones sensibles, especialment si es tracta d'infants.

La conclusió és que el consum del formatge ratllat que es troba en les boti-

gues i mercats de Catalunya, segons el nostre mostreig, que inclou les marques disponibles avui, no constitueix un risc d'intoxicació histamínica per a la població sana general, però el consum d'alguns formatges ratllats pot constituir un risc d'intolerància histamínica, sobretot si es fa, com sol passar, junt amb altres aliments que també contenen histamina. Per altra banda, l'elevada formació d'histamina en formatges ratllats pot ser una indicació de males pràctiques en l'elaboració o el condicionament i constitueix un risc que cal controlar.

Impacte del grau de pertorbació en la biodiversitat dels boscos de Catalunya

Director: Jaume Terradas i Serra

L'objectiu principal és analitzar de manera extensiva pels boscos de Catalunya la relació entre la biodiversitat de grups significatius d'organismes, com ara les plantes vasculars, i els indicadors obtinguts *in situ* en els inventaris forestals, particularment els que fan referència al seu grau de pertorbació, causada principalment per explotacions forestals, pràctiques silvícoles o altres modificacions de l'estrat arbori. També es relacionarà el grau de pertorbació amb els principals paràmetres estructurals i funcionals dels boscos.

A partir de la informació treballada en aquest projecte al llarg del

curs 2009-2010, s'ha pogut dur a terme una base de dades amb informació sobre l'estat de pertorbació dels boscos que pot ser emprada en la confecció d'articles. Un d'aquests ja està acceptat per a la publicació en la revista *Oecologia*: «Stand—and tree— level determinants of the drought response of Scots pine radial growth», de Jordi Martínez-Vilalta, Bernat C. López, Lasse Loepfe i Francisco Lloret. S'estan preparant dos articles en relació amb les anàlisis dels patrons de pertorbació. El primer relaciona el grau de pertorbació dels boscos amb els seus patrons d'estructura, cobertura i riquesa d'espècies llenyoses, i el segon, el grau de pertorbació dels boscos amb els patrons de distribució de les espècies en funció de la temperatura i la precipitació. D'altra banda, també es troba en procés el document de síntesi de l'estat de conservació dels boscos catalans.

La base de dades tindrà altres aplicacions en activitats de recerca. Algunes ja són en marxa, com és el cas dels treballs relacionats amb els estocs de carboni que s'estan duent a terme al CREAM, o bé els del projecte MONTES-Consolider.

Els instruments científics dels Països Catalans. Un catàleg col·lectiu del patrimoni científic català

Director: José Ramón Bertomeu
i Sánchez

Ponent: Mercè Durfort i Coll

La Comissió d'Instruments Científics fou creada dins de la Societat Catalana d'Història de la Ciència i de la Tècnica amb la pretensió de coordinar els treballs dedicats a la conservació i a l'estudi de l'extraordinari patrimoni científic. La Comissió ofereix eines de treball i recursos electrònics per tal d'ajudar en la tasca de preservació i estudi de la cultura material de la ciència en la pàgina www.instrumentscientifics.com. El principal problema existent en aquest moment és el coneixement relatiu, dispers i desordenat de les col·leccions històriques d'instruments científics. L'absència de polítiques de conservació del patrimoni científic ha produït que moltes col·leccions d'instruments científics de gran valor (particulars o públiques, d'institucions universitàries o de centres d'ensenyament secundari) hagin desaparegut o que molts instruments estiguin emmagatzemats en soterranis, despatxos o armaris, amb un greu risc per a la seva futura conservació. Es treballa en el desenvolupament d'eines informàtiques per a la preparació d'un catàleg col·lectiu de la cultura material de la ciència, amb la intenció de coordinar els projectes en

marxa, oferir assessorament i suport a nous projectes de catalogació i ajudar a la difusió de la informació recollida i de l'estat dels projectes, tot amb la intenció de garantir la conservació i l'ulterior aprofitament museològic i didàctic dels instruments científics.

En el curs 2010-2011, s'ha finalitzat el trasllat de la base de dades a un nou servidor. D'altra banda, s'han continuat donant beques i ajudes per a viatges als principals congressos relacionats amb la història dels instruments i el patrimoni científic i, el mes d'octubre de 2010, s'ha celebrat una important sessió científica, amb la col·laboració de l'Institut d'Història de la Medicina i de la Ciència López Piñero de València i de Marcus Granato, director del principal museu de la ciència al Brasil.

**Un segle de biociències en català:
els congressos de metges i biòlegs
de llengua catalana (1913-2004).
Publicació digital i estudis històrics
i temàtics**

Director: Antoni Roca i Rosell

Ponent: Francesc Asensi i Botet

Amb l'objectiu d'altres projectes de recuperació de la memòria històrica que es duen a terme en diversos àmbits, s'ha realitzat la digitalització dels llibres de ponències i dels llibres d'actes de tots els congressos de metges i biòlegs de llengua

catalana (CMBLC) i d'alguns altres llibres relacionats amb aquests congressos, per a la seva publicació en línia en el web de l'Institut d'Estudis Catalans (més de setze mil pàgines).

El resultat del projecte és una pàgina web inclosa en el web de l'Institut que conté les més de setze mil pàgines digitalitzades dels llibres dels congressos, amb el valor afegit de la informació complementària, principalment la base de dades dels autors dels textos dels llibres digitalitzats i altres persones i institucions relacionades amb els congressos i que surten en els llibres. Aquesta informació, que conté prop de mil set-cents fitxes, es troba ordenada alfabèticament i també és accessible mitjançant un motor de cerca.

El treball realitzat durant el curs 2010-2011 ha consistit en la revisió per part dels membres de l'equip de recerca de les entrades que Òscar Montero ha fet en la base de dades. Un cop estiguin repassades, el web ja serà accessible sense necessitat de contrasenya i començarà la fase de difusió, que permetrà que qualsevol persona, des de qualsevol lloc amb Internet, tingui accés als llibres dels CMBLC, que comprenen gairebé un segle d'història de la medicina catalana. Tot i que el projecte ja s'ha completat, queda oberta la possibilitat d'afegir més continguts al web amb vista al futur, amb tasques com ara la incorporació de fotografies (especialment dels congressos més

recents); la creació d'una secció d'iconografia dels congressos, amb altres materials gràfics, com poden ser pòsters, cobertes dels llibres o de circulars, targetes

d'invitació, etcètera; la incorporació de PDF d'articles o capítols de llibres que tinguin relació amb els congressos, o el tractament dels congressos en la premsa.

Secció de Ciències i Tecnologia

Diccionari de ciència i tecnologia

Director: Salvador Alegret i Sanromà

En aquest curs 2010-2011, s'ha iniciat el projecte de consolidació d'una interfície que permetrà consultar alhora diverses edicions en línia i on, posteriorment, s'incorporarà el *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC2), perquè també es pugui consultar per mitjà d'aquesta interfície. Es continua amb el buidatge de les obres terminològiques següents:

— *Vocabulari multilingüe dels fongs*

— *Vocabulari de la psicologia del condicionament i de l'aprenentatge*

— *Lèxic de les plagues i malalties dels conreus de Catalunya*

— *Vocabulari multilingüe de pedagogia*

— *Diccionari jurídic català* (1a ed.)

Paral·lelament a aquestes tasques, el programa dona suport als projectes següents:

— *Vocabulari de mineralogia* (Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona).

— *Diccionari enciclopèdic de pedagogia* (DEP). És un diccionari de creació nova que va néixer a partir de la sol·licitud de Joan Mallart (director del projecte), de la Societat Catalana de Pedagogia.

— *Diccionari jurídic català*. Aquest projecte pertany a la Societat Catalana

d'Estudis Jurídics. El 23 de maig de 2011 es va dur a terme la primera presentació del *Diccionari jurídic català* a l'IEC. Hi intervingueren Salvador Giner, president de l'Institut d'Estudis Catalans; Xavier Ventura, director territorial de Catalunya Caixa; Josep Cruanyes i Tor, president de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, i Pilar Fernández Bozal, consellera de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

Disseny d'una xeremia barítona (baríton) com a complement de la tenora i el tible

Director: Joaquim Agulló i Batlle

L'objectiu fonamental del projecte, el desenvolupament d'una xeremia barítona tímbricament afí a la tenora i el tible, ha estat plenament assolit. L'element estratègic en una xeremia és el perfil interior del tub, perquè en depèn que es pugui aconseguir el timbre adequat per a l'instrument i també perquè aquest octavi correctament i tingui el marge dinàmic (disponibilitat de marge de volum de so) requerit a les xeremies de la cobla, que arriba al *fortissimo*. El procés d'optimització del perfil (en part cònic i en part definit per un *spline* cúbic) per mitjà d'un algorisme genètic va portar a un primer perfil plenament encertat, que ja no ha calgut modificar. El prototip 3, inicialment sense

mecanisme de claus, ha estat molt ben rebut pels músics que hi han tingut accés. Actualment, se l'està dotant d'un mecanisme de claus semblant al de la tenora. Com que la proximitat de les tapes del mecanisme als forats pot modificar lleugerament l'afinació, les dades de disseny que l'IEC faci públiques (segons el compromís pres en el plantejament del programa) correspondran a aquest prototip 3 corregit de les lleugeres desviacions d'afinació que es detectin una vegada completat amb les claus, i també escoltades les opinions dels instrumentistes a qui es facilitarà un accés temporal a l'instrument. En el prototip final del programa de recerca, el tudell (tub que comunica la doble canya amb el cos de l'instrument), el cos de fusta i el pavelló metàl·lic tenen el mateix eix rectilini, cosa que planteja alguna incomoditat a l'hora d'emprar-lo. És previsible que s'acabi adoptant una configuració final amb el tudell i el pavelló metàl·lic corbats, com és usual en els instruments de la seva tessitura a l'orquestra (com ara l'oboè baríton). Aquesta és una modificació a la qual, en principi, els mateixos constructors poden fer front. Haver aconseguit un instrument, inexistent fins ara, de la complexitat acústica de les xeremies, i que hagi estat ben acceptat en l'àmbit particular i exigent de la cobla, és tot un èxit per a aquest programa de recerca de l'IEC.

L'adaptació del banc de mesura a les dimensions i forma real del tudell és

particularment important per a garantir la precisió de les mesures. En trobar-se en la zona de màxima fluctuació de la pressió, qualsevol petita fuga local o a l'exterior tindria greus conseqüències. Per tal de procedir a les primeres mesures sobre un prototip de baríton, s'ha projectat i construït una peça d'acoblament que encaixa amb el tudell en una extensió de 50 mm.

Les mesures acústiques s'han dut a terme al Laboratori d'Enginyeria Acústica i Mecànica de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria Industrial de Barcelona (ETSEIB) de la UPC, per mitjà del banc de mesures desenvolupat a càrrec d'aquest projecte, i han estat realitzades pels membres de l'equip Sergi Soler (tècnic acústic) i Jordi Campos (tenorista i tècnic acústic).

Referència

ACULLÓ I BATLLE, Joaquim. «Ciència i enginyeria dels instruments musicals. El cas de les xeremies de la cobla». Conferència organitzada per la Societat Catalana de Tecnologia (IEC, 28 de setembre de 2010).

Llibre blanc de la recerca matemàtica a Catalunya

Director: Manuel Castellet i Solanas

Amb l'edició del *Llibre blanc de la recerca matemàtica a Catalunya*, es pretén oferir a la societat, en general, i als cercles més vinculats amb la recerca, el desenvolupament

lupament i la innovació, en particular, una visió objectiva i exhaustiva de l'estat actual de la recerca en matemàtiques a Catalunya, tant pel que fa als investigadors com als grups de recerca consolidats; els projectes de recerca finançats per la Generalitat, el Govern espanyol i la Comissió Europea; tesis doctorals; becaris postdoctorals; investigadors visitants; programes de recerca plurimensuals; activitats organitzades, etcètera.

Per raons essencialment conceptuals, però també per operativitat, dels camps fronterers amb les matemàtiques (estadística, investigació operativa, llenguatges i sistemes informàtics, aplicacions...) hem inclòs informació només dels grups i persones per als quals la matemàtica és l'objecte de llur recerca i no només una eina important.

En cap cas no s'ha tractat de fer un estudi comparatiu, ni una avaluació ni una recollida de dades bibliomètriques de la recerca matemàtica a Catalunya. Aquest llibre simplement vol reunir informació ja existent però dispersa i difícilment localitzable.

**LLISCAT. Base de dades
d'esllavissades de Catalunya
i Andorra**

Director: Jordi Corominas i Dulcet

LLISCAT va néixer com a projecte de l'IEC amb el nom Síntesi d'Esllavissades

de Catalunya. L'objectiu principal del projecte era disposar d'un inventari d'esllavissades amb les finalitats següents:

a) Recollir i sintetitzar en un fons únic tota la informació sobre esllavissades que actualment es troba dispersa en diferents organismes.

b) Fer accessible tota la informació mitjançant Internet per a la seva consulta i anàlisi.

c) Proporcionar el coneixement adequat sobre l'extensió i l'impacte de les esllavissades. Sovint, la seva incidència passa desapercibuda i els danys que causen són atribuïts a altres fenòmens com ara els aiguats.

d) Disposar d'un inventari de moviments per a determinar-ne la freqüència, paràmetre imprescindible per a avaluar-ne la perillositat i el risc.

e) Proporcionar el coneixement sobre l'extensió geogràfica de les esllavissades com a ajut a la planificació territorial i la planificació de grans infraestructures i la protecció civil.

f) Establir relacions causals amb els factors desencadenants (pluges, terratrèmols, etc.) i entendre'n el mecanisme.

g) Proporcionar dades sobre l'impacte socioeconòmic, imprescindible per a desenvolupar les polítiques de prevenció i protecció i per a l'avaluació del cost i el benefici.

LLISCAT es pot consultar al web <http://www.lliscat.upc.es>. La base de dades LLISCAT ha estat incorporada a l'inven-

tari de bases de dades sobre esllavissades d'Europa que s'ha preparat dins el projecte SAFELAND, finançat per la Unió Europea, amb l'objectiu de buscar la interoperabilitat i l'harmonització, d'acord amb la directiva europea INSPIRE.

Durant aquest curs 2010-2011, s'ha georeferenciat la informació de LLISCAT. Aquesta feina ha consistit a omplir els camps X i Y del nivell 2 de la base de dades LLISCAT, per tal que els esdeveniments siguin visibles a Google Maps. La quantitat de casos georeferenciats ha estat d'uns quatre-cents. En el cas dels esdeveniments de Catalunya, la informació geogràfica utilitzada ha estat l'existent al web *www.icc.cat*. En el cas dels esdeveniments del Principat d'Andorra, s'han obtingut les coordenades Lambert de la pàgina web *www.sigma.ad* i s'han transformat en UTM per tal d'introduir-les en la base de dades. S'ha arribat a un precord per a integrar la base de dades LLISCAT a l'Institut Geològic de Catalunya (IGC). L'IGC se'n farà càrrec del manteniment i ha estat l'encarregat de preparar un conveni de col·laboració amb l'IEC i la UPC.

Matemàtiques a l'abast: de l'alemany al català (II)

Directora: Pilar Bayer i Isant

L'objectiu inicial d'aquest projecte era dur a terme la traducció al català d'una mos-

tra d'articles matemàtics que, escrits en llengua alemanya amb anterioritat a la Segona Guerra Mundial, han esdevingut bàsics per al desenvolupament de temes actuals de la matemàtica.

Bona part de la producció de la recerca matemàtica desenvolupada per l'escola alemanya abans de la Segona Guerra Mundial és difícilment abastable, atesa la seva manca de difusió i de traduccions a altres llengües. No obstant això, el seu contingut ha tingut un pes remarcable, no sempre reconegut manifestament, en el desenvolupament de la matemàtica del segle xx. En aquest projecte s'ha procedit a la selecció, l'estudi tècnic i la traducció de deu articles d'autors d'aquella escola.

En aquest curs 2010-2011, s'ha enllestit la preparació d'un llibre titulat *Arrels germàniques de la matemàtica contemporània. Antologia de matemàtics alemanys, 1850-1950*, l'extensió del qual serà de 766 pàgines. El volum comprèn els punts següents:

— Descripció de la gènesi i el desenvolupament de les escoles germàniques de matemàtiques des del seu inici fins a mitjan segle xx.

— Selecció de textos matemàtics alemanys que s'han traduït al català.

— Comentaris matemàtics dels textos anteriors i estudi de la seva repercussió en la matemàtica contemporània.

— Perfil biogràfic de les principals figures matemàtiques implicades, així

com la seva relació amb altres investigadors de l'època.

— Cronologia.

— Recopilació de dades bibliogràfiques.

El text es lliurarà a la Secretaria Científica perquè se'n procedeixi a la publicació. Els objectius s'han assolit sobradament en relació amb el projecte inicial, que comprenia únicament la traducció i el comentari dels textos.

Observació i monitorització de paràmetres físics a escala regional amb nous sensors radar de banda ampla multiplataforma

Director: Lluís Jofre i Roca

L'objectiu del programa de recerca és l'estudi de les possibilitats que aquesta nova generació de sistemes actius (radars) i passius (radiòmetres) d'alta resolució, en termes de resolució angular (obertura real o sintètica) o banda freqüencial molt gran (*ultra-wide-band*, UWB, en anglès), podria representar per a obtenir informació amb una resolució geogràfica compatible amb el detall necessari per a observar fenòmens significatius a escala local, comarcal i regional de Catalunya. La idea és aconseguir aquesta resolució per mitjà de la combinació d'observacions provinents de diferents sistemes situats en diferents plataformes: terrestres, petits avions i satèl·lit.

El treball realitzat fins al moment permetrà afrontar les darreres tasques d'exploració de les dades, recopilació i difusió científica dels resultats per preparar la memòria final del treball.

Protecció de sòls

Director: Jaume Porta i Casanellas

L'objectiu d'aquest projecte és la recerca i l'estudi de la informació cartogràfica de sòls dels territoris de parla catalana i la posterior creació d'un espai web per a donar-li difusió des de l'IEC.

Els resultats dels estudis permeten posar els següents continguts a l'abast del públic per mitjà del web:

— Informació general sobre protecció dels sòls: funcions dels sòls, criteris de sostenibilitat, processos de degradació i control, criteris de protecció de sòls, indicadors de qualitat.

— Mapes de sòls: informació de sòls, finalitat dels mapes de sòls, sèries de sòls, característiques d'un mapa de sòls, gestió i interpretació d'informació de sòls a l'espai digital.

— Mapes de sòls de zones cartografiades: accessibles per fulls del mapa 1:25.000 de l'Institut Cartogràfic de Catalunya (ICC).

— Mapes de sòls existents: escanejat dels mapes, fitxa tècnica, accés a cada mapa descarregable en PDF (amb

accés per municipis i parròquies i per quadrícules del mapa 1:25.000 de l'ICC).

— Mapes a petita escala i d'interès històric: recull i elaboració de la fitxa tècnica de cada mapa.

— Enllaços d'interès: revistes, llibres electrònics, editorials, associacions de la ciència del sòl, societats de la ciència del sòl, instituts de recerca i àmbits temàtics de sòls (classificació, sòls per àrees geogràfiques, morfologia de sòls, mapes de sòls, etcètera).

La pàgina web proporciona informació sobre protecció de sòls, un catàleg de sèries de sòls, mapes de sòls existents a Catalunya i les Illes Balears i una base de dades bibliogràfica. Un conjunt de cercadors permeten obtenir informació cartogràfica de sòls amb entrades per sèries de sòls i per termes municipals. El Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca (DARP) i l'IEC signaren un conveni de col·laboració per a la difusió de la informació dels mapes de sòls de Catalunya promoguts pel DARP.

L'equip, dirigit pel doctor i membre de l'IEC Jaume Porta i Casanellas, està constituït per un conjunt d'experts en el tema objecte del projecte: Miquel Aran (MSc), Jaume Boixadera (MSc), doctora Marta López-Acevedo, Núria Llusà, doctora Rosa M. Poch, doctora M. Rosa Teira i doctor Josep M. Villar.

Servei d'Arxius de Ciència: consolidació i expansió

Directors: David Jou i Mirabent

Xavier Roqué i Rodríguez

El Servei d'Arxius de Ciència és un servei coordinat pel Centre d'Història de la Ciència (CEHIC) i l'Arxiu General, ambdós de la UAB, amb el patrocini de l'IEC, el Departament de Cultura de la Generalitat i la mateixa universitat, amb l'objectiu primordial de contribuir a la conservació i difusió del patrimoni documental de la ciència i la tecnologia contemporànies a les terres de llengua catalana.

Secció Filològica

Atles Lingüístic del Domini Català

Directors: Joan Veny i Clar
Lídia Pons i Griera

Atles Lingüístic del Domini Català (ALDC)

Durant aquest curs, exactament a final de 2010, ha sortit publicat el volum v de l'ALDC, que comprèn els capítols 10, «Indústries relacionades amb l'agricultura», i 11, «Els vegetals». Consta de tres-cents quinze mapes, trenta llistes de material no cartografiat, cent setanta-sis il·lustracions de cultura material, els índexs numèrics i alfabètics dels enunciat (en català, castellà, francès i italià) i els índexs de les il·lustracions.

Petit atles lingüístic del domini català (PALDC)

S'ha publicat el tercer volum del PALDC (2011), que conté cent noranta-quatre mapes seleccionats del tercer volum de l'ALDC: comprèn dos mapes comparatius, seixanta-tres mapes fonètics i vuit mapes morfològics, així com cent vint-i-un mapes lèxics. Es tracta d'una obra de referència, innovadora, divulgativa i, alhora, de gran rigor científic, que ens endinsa en les entranyes de la llengua per a mostrar-nos la seva realitat.

Constitució d'un corpus textual per a una gramàtica del català antic

Director: Josep Martines Peres

Aquest projecte té per objectius l'elaboració d'un corpus textual informatitzat del català antic, dissenyat per a facilitar la investigació gramatical, i la realització dels treballs necessaris que permetin la recuperació informàtica de la informació i que facilitin la recerca sintagmàtica. Per a la realització d'aquests objectius, comptem amb el suport del projecte de la Universitat d'Alacant Institut Virtual Internacional de Traducció (IVITRA). Aquest corpus és el fonament per a l'elaboració d'una gramàtica del català antic (Gca).

L'equip de recerca és constituït per les persones següents, adscrites a les universitats d'Alacant (UA) i de València (UV): Josep Martines (membre de la SF de l'IEC, UA, IVITRA, investigador principal), Manuel Pérez Saldanya (membre de la SF de l'IEC, UV, IVITRA), Vicent Martines (UA, IVITRA), Sandra Montserrat i Buendia (UA, IVITRA), Vicent Beltran Calvo (UA), Antoni Mas i Miralles (UA), Carles Segura Llopes (UA), Maria Isabel Guardiola Savall (UA), Maria Àngels Fuster Ortuño (UA, IVITRA), Elena Sánchez López (UA, IVITRA), Ramon Ruiz Guardiola (UA, IVITRA) i Luis Navarro Aguado (UA, IVITRA). Les ac-

tivitats s'han dut a terme amb la col·laboració de tot l'equip esmentat i amb la d'Andreu Sentí Pons (UA), el qual ha desplegat a plena satisfacció les tasques necessàries, segons els objectius previstos. La seva tasca ha consistit a escanejar tots els textos que no eren accessibles en format digital i a introduir-hi les marques requerides per a etiquetar-los.

Durant el període 2010-2011, s'han continuat les activitats següents: la digitalització de les obres triades i ja editades, amb l'autorització prèvia de l'editor i de l'autor de l'edició; l'edició digital de tots aquests textos, és a dir, la correcció i el marcatge dels textos a partir de l'aplicació dels criteris d'edició que permeten realitzar les concordances, i la incorporació de les obres ja lematitzades al Corpus Informatitzat del Català Antic (CICA), a fi que puguin ser aprofitades pels investigadors.

S'ha comptat amb el suport del projecte institucional de la Universitat d'Alacant IVITRA, per mitjà del conveni signat entre aquest projecte i l'Institut d'Estudis Catalans. L'IVITRA ha facilitat les eines i les instal·lacions necessàries per a la digitalització dels textos.

S'ha continuat el manteniment de l'«Espai general de recerca i estudi», en el si de l'IVITRA i per al desenvolupament de les tasques del projecte. També s'ha fet el manteniment dels portals en la secció «Autors clàssics» de l'IVITRA, que contribueixen a la difusió i transferència de re-

sultats de R+D del projecte. Cal tenir en compte que aquesta secció de l'IVITRA és citada en webs de referència dels estudis medievals, com ara *Hispanomedievalismo* (Universitat Autònoma Metropolitana, Mèxic), on té dues entrades-categorïes específiques («Autores clásicos de la Corona de Aragón» i «Institut Virtual Internacional de Traducció. Universitat d'Alacant»), i *eHumanista* (publicació internacional de màxim impacte de la Universitat de Califòrnia a Santa Barbara, EUA). Les més de 208.000 visites consolidades que ja té IVITRA permeten afirmar que la difusió dels resultats de la recerca desplegada pel nostre projecte, transmesos per aquest mitjà, és satisfactòria.

Diccionari del Català Contemporani (DCC): *Diccionari descriptiu de la llengua catalana* (DDL)

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

Finalitat del programa

Elaborar un diccionari descriptiu del català sobre la base dels recursos constituïts en la primera fase del projecte (Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana, CTILC). El *Diccionari descriptiu de la llengua catalana* (DDL) és l'obra lexicogràfica que té com a objectiu la descripció precisa de les unitats lèxiques de la llengua, des del punt de vista del contingut i de la utilització real, sense restriccions basades en criteris prescriptius.

***Estat actual del programa
i realitzacions dutes a terme
durant el curs 2010-2011***

Progressió en els treballs de redacció

Durant el curs 2010-2011 s'han redactat 9.241 articles del diccionari descriptiu, la qual cosa representa que, des de l'inici del projecte fins a finals d'agost de 2011, s'ha assolit la xifra acumulada de 76.163 articles redactats. Aquesta xifra suposa aproximadament el 72 % dels articles previstos per a la conclusió del diccionari.

*Adaptació de la part redactada
i validació estructural del diccionari*

Durant el curs 2010-2011 s'han continuat les línies d'actuació que tenen com a objectiu l'adaptació dels articles redactats a dos canvis introduïts en el procés de redacció del diccionari: d'una banda, el canvi de font de referència normativa arran de la publicació del DIEC2 (que afecta el marcatge específic com a no normatius de certs elements del DDLC) i, d'una altra, els nous criteris de redacció establerts en el *Manual de redacció*. En paral·lel al desenvolupament d'aquestes tasques, a més, es porten a terme determinades operacions de validació estructural del diccionari; aquestes operacions suposen la revisió d'alguns aspectes que, malgrat que no han estat objecte de cap reformulació en el nou manual, requereixen una certa supervisió que n'harmonitzi el tractament.

Estructura organitzativa

La reducció dels ingressos que ha experimentat l'IEC ha suposat l'aplicació de mesures de contenció pressupostària que han afectat greument el projecte. Aquestes mesures s'han concretat en l'amortització, durant l'any 2011, de sis places de l'equip de redacció corresponents als redactors amb contracte de pràctiques.

Els contractes de pràctiques, d'una durada màxima de dos anys, tenien el seu darrer venciment, en tots sis casos, en diferents dates de 2011. La no-renovació d'aquests contractes constitueix la reestructuració pressupostària més important que ha sofert el DCC d'ençà dels inicis dels treballs de redacció del diccionari descriptiu: els recursos dedicats a la redacció, sense tenir en compte les contingències que es poden produir i que afecten la disponibilitat real d'aquests recursos, han passat de 18 a 12 persones/any en el decurs de 2011.

**Diccionari temàtic dels italianismes
en la llengua catalana**

Director: Joan Martí i Castell

Investigador

principal: Yorick Gómez Gane

En aquest curs 2010-2011, s'ha continuat el buidatge de la bibliografia essencial, la planificació de l'índex lexical, la descripció del diccionari temàtic, l'establiment dels criteris editorials per a la pu-

blicació i l'elaboració definitiva del diccionari, dividit en onze seccions semàntiques. S'han assolit tots els objectius previstos satisfactòriament. Manca, tanmateix, la publicació del diccionari per part de l'IEC. És essencial que es faci perquè la recerca tingui la utilitat que cal.

L'espai segons el veien i el pensaven els grecs

Directora: Montserrat Jufresa i Muñoz

Ponent: Mariàngela Vilallonga Vives

Aquest curs 2010-2011 ha servit per a l'anàlisi del paper exercit per alguns elements, molt presents en els discursos literari, religiós, filosòfic i iconogràfic, i en els vestigis arqueològics, en la configuració del mapa espacial físic i simbòlic de les ciutats gregues. L'exemple triat com a motor de la discussió col·lectiva ha estat la funció de l'animal en l'organització de l'espai.

S'ha considerat que era especialment interessant, més enllà dels elements que cadascun dels membres del grup continuava explorant (l'espai teatral o de les dones), tornar a les qüestions metodològiques sobre el vocabulari grec de l'espai. El sistema de treball adoptat des dels inicis ha continuat de la mateixa manera.

Les realitzacions dutes a terme pel grup han propiciat l'intercanvi i la difusió en l'àmbit internacional de la recerca sobre l'espai a Grècia en qualsevol dels

aspectes esmentats, a més de les publicacions, contribucions a col·loquis i conferències que se n'han derivat:

— Celebració del III Col·loqui Internacional sobre la Concepció de l'Espai a Grècia, amb el títol «Cel i terra: anomenar l'espai a Grècia», els dies 29 i 30 de novembre de 2010. Hi han intervingut ponents com ara D. Delattre (París); F. D. Corrales (Barcelona); I. Graekós (Tessalònica); V. Zachari (París); F. Mestre (Barcelona); J.-C. Decourt (Lió); M. Giangiulio (Trento); S. Vassallo (Palerm); P. Cabrera (Madrid); E. Barker (Oxford), com a representant del grup Herodotus Encoded Space-Text-Imaging Archive (HESTIA); I. Fiz (Tarragona), com a representant del grup L'espai en l'Egipte hel·lenitzat, així com una representació del grup de recerca.

— Publicació de les actes del II Col·loqui Internacional sobre la Concepció de l'Espai a Grècia, de l'any 2009: JUFRESA, Montserrat; REIC, Montserrat (ed.). *Ta zôia: L'espai a Grècia II: Els animals i l'espai*. Tarragona: Institut d'Estudis Catalans: Institut Català d'Arqueologia Clàssica, 2011.

— Participació en el XIIIe Col·loque International du CIERGA, «MANTEIA», que tingué lloc a París, del 6 al 8 d'octubre de 2010, així com la participació en una publicació conjunta en la revista *Kernos*.

— Assistència al col·loqui «Rethinking the gods: post-classical approa-

ches to sacred space», que tingué lloc a la Universitat d'Oxford, els dies 22 i 23 de setembre de 2010, per part de la membre del grup Gemma Fortea.

— Conferència «Femmes et héroïsme: autour des *Vertus des femmes* (*Gynaïkon aretai*) de Plutarque», a càrrec de Pauline Schmitt-Pantel (París), que tingué lloc, a la seu de l'IEC, el 6 d'octubre de 2010.

Estudi previ a l'edició de les obres completes de Lluís Nicolau d'Olwer

Director: Carles Miralles i Solà

Durant el curs 2010-2011, s'ha continuat elaborant el catàleg, tan exhaustiu com ha estat possible, del total de la producció escrita de Nicolau d'Olwer (en l'àmbit erudit, assagístic, periodístic i polític) i s'ha investigat més a fons la localització d'alguns materials, amb diversos col·laboradors. D'altra banda, s'ha dut a terme la informatització dels materials que faltaven. S'han continuat classificant els materials de Nicolau d'Olwer sobre literatura catalana, de natura miscel·lània i que comprenen des de llibres fins a treballs dispersos.

Resten per resoldre alguns problemes de localització; la informatització dels materials ha estat començada, i s'ha iniciat la preparació per a la impremta de *La lliçó de la dictadura* (cal confrontar el text dels articles del llibre que havien

sortit a *La Publicitat* amb el dels mateixos articles del llibre, i estudiar el paper dels afegits de Nicolau d'Olwer en el llibre) i *Caliu* (l'única edició completa d'aquest llibre és la mexicana de 1958, però la catalana de 1973 té un pròleg de Jordi Rubió i Balaguer que semblaria interessant de mantenir amb el llibre).

Estudis Romànics

Director: Antoni M. Badia i Margarit

Durant el curs 2010-2011, s'ha publicat el volum 33 (2011). I s'ha procedit als treballs preparatoris del volum 34. D'altra banda, també s'ha dut a terme l'actualització de la informació del web i de les instruccions per als col·laboradors d'ER. S'han assolit els objectius del projecte, és a dir, la publicació anual d'un volum.

Glossarium Mediae Latinitatis Cataloniae

Director: Pere Quetglas i Nicolau

És un diccionari que recull tots els mots llatins i romànics documentats en fonts arxivístiques i lletràries catalanes de l'any 800 al 1100.

Començat per un equip de filòlegs llatinistes sota la direcció de Marià Bassols de Climent, n'aparegué el primer fascicle el 1960. En fou el primer cap de redacció, des d'aquell any fins al 1985, i principal

impulsor Joan Bastardas i Parera. Els articles del diccionari consten del mot base amb les formes en què apareix, el derivat català actual (si existeix), l'etimologia, el significat, els testimonis documentals per ordre cronològic, i, si cal, un comentari adient. La gran riquesa documental d'aquest recull el fa d'un gran interès no tan sols per a lingüistes, sinó també per a historiadors, juristes i estudiosos de la literatura. És elaborat conjuntament per l'Institut d'Estudis Catalans i la Institució Milà i Fontanals, adscrita al CSIC.

El *Glossarium* forma part del projecte d'un diccionari europeu de llatí medieval conegut amb el nom de *Nouveau Du Cange*.

L'Alguer com a enclavament lingüístic: codis, ideologies de la llengua, processos sociolingüístics

Director: Joan A. Argenter i Giralt

En aquest curs 2010-2011, els treballs del projecte han continuat el seu curs en les diverses línies de recerca. Joan A. Argenter ha avançat en l'anàlisi de les ideologies lingüístiques locals, a partir del treball de camp i les entrevistes que dugué a terme el curs 2009-2010. Paral·lelament, Joan Pujolar ha estudiat les entrevistes fetes a persones implicades en la vida cultural, política i en el sector turístic i de serveis de l'Alguer, per completar el seu

estudi sobre el paper de la llengua i la identitat locals en el turisme cultural de la ciutat.

Dins les línies d'investigació específicament sociolingüístiques, s'han aprofundit les línies següents, començades des de principi de 2010: la identitat cultural dels algueresos (Sophia Simon); els processos de regressió i progressió de la llengua a l'Alguer, tant des del punt de vista del manteniment i la pèrdua d'usos lingüístics i la ruptura de la transmissió de la llengua patrimonial (*language shift*), com del continuïum competencial dels parlants, l'erosió de la llengua patrimonial i l'eventual procés d'atròfia lingüística (*language death, language attrition*) (Argenter, Enrico Chessa), i el rol de les ideologies lingüístiques en la vida local i la pugna per la definició del que compta com a llengua legítima en l'àmbit públic (Argenter).

En aquesta línia sociolingüística, Enrico Chessa ha fet una anàlisi parcial de les dades recollides durant el curs 2009-2010 (tant per part seva com de Joan A. Argenter), per a presentacions, articles i altres obres, que caldrà prosseguir més endavant amb una anàlisi més completa i més aprofundida.

En les línies de recerca etnopoètica i literària, August Bover ha avançat considerablement la seva recerca sobre el gènere dels goigs a l'Alguer. Joan Armanagué ha continuat l'edició sistemàtica de l'obra d'Eduard Toda, a partir dels ma-

terials existents a la Biblioteca Nacional de Madrid (fons Eduard Toda i Güell). D'altra banda, és prevista, amb vista al curs 2011-2012, la publicació d'un llibre amb contribucions de diversos membres de l'equip sobre els resultats del projecte. Eventualment, el contingut del llibre serà ampliat amb contribucions relatives a altres enclavaments lingüístics.

Tesis llegides o en curs

SIMON, Sophia. *Identità linguistica e culturale degli algheresi: Biografie linguistiche*. Universitat de Zuric, 2011.

Llengua i territori a Ponent i l'alt Pirineu (II). El patrimoni etnicolingüístic al Pirineu i Prepirineu occidentals i al nord de la Franja

Director: Ramon Sistac i Vicén

Actualment, dins el projecte, s'està convertint la documentació en base de dades per a facilitar-ne la consulta, no solament del corpus sinó també dels inventaris i els estudis, ja que s'ha arribat a un volum considerable d'arxius que convé etiquetar segons la naturalesa, a fi que, en el moment de realitzar una cerca, hom en pugui filtrar els resultats segons els propis interessos. La recollida, la gestió, el tractament i l'estudi dels materials s'està duent a terme al despatx de l'Oficina de Llengua i Literatura de Ponent i del Pirineu, a

l'edifici del Rectorat de la Universitat de Lleida.

D'altra banda, a partir del projecte Aixalda, s'ha col·laborat en una sèrie de publicacions sobre el català del Pallars. En qualsevol cas, com que actualment el projecte es troba en la fase d'estudi, les publicacions dels resultats arribaran més endavant.

S'ha continuat l'activitat d'assessorament lingüístic i dialectal en publicacions diverses. Durant el curs 2010-2011, s'ha col·laborat amb el Teatre Nacional de Catalunya en l'assessorament de l'obra teatral *Una història catalana* (Jordi Casanovas, 2011), concretament pel que fa al tractament del parlar pallarès en els diàlegs.

NEOXOC: desenvolupament d'una xarxa d'observatoris de neologia de les varietats geolectals del català

Directora: M. Teresa Cabré i Castellví

Durant aquest curs 2010-2011, s'han continuat les tasques d'anàlisi i contrast de les dades provinents del buidatge del corpus, de manera que cada node ha estudiat de manera transversal un tipus de formació de neologismes. La distribució de la feina ha seguit la línia del curs 2009-2010: la Universitat de les Illes Balears s'ha centrat en els manlleus de l'anglès; la Universitat de Perpinyà, en els manlleus del francès; la Universitat d'Andorra, en

la resta de manlleus; la Universitat de Girona, en els neologismes formats per un procés d'abreujament; la Universitat Rovira i Virgili, en els neologismes formats per composició culta i prefixació; la Universitat d'Alacant, en els neologismes formats per composició patrimonial; la Universitat Pompeu Fabra (node coordinador), en els neologismes formats per sufixació, i, finalment, la Universitat de Lleida, en els neologismes semàntics.

D'altra banda, s'ha començat a construir un web del projecte que permeti accedir a tota la informació relacionada (membres, objectius, publicacions, materials i banc de dades de neologismes), s'han redactat diversos articles de recerca i s'han presentat resultats de la xarxa en revistes i fòrums d'interès internacional.

Durant aquest curs 2010-2011, s'ha fet la presentació del projecte en dos fòrums internacionals: el XXVI Congrés Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques (Universitat de València, setembre de 2010) i el col·loqui internacional «Llengua i lingüística catalanes» (Universitat de París-Nanterre, novembre de 2010).

Base de dades de neologismes

Totes les dades recollides fins al moment actual es poden consultar lliurement per mitjà d'una interfície web: <http://obneo.iula.upf.edu/bobneo>.

Obra completa de Santiago Rusiñol. Recopilació, edició, estudi i publicació

Directora: Vinyet Panyella i Balcells

Ponent: Jaume Cabré i Fabré

El pla de publicació de l'OCSR s'estableix en sis volums, que comprenen el centenar de llibres i el miler d'articles publicats per l'escriptor: I. Proses (proses i viatges, conferències, discursos, pròlegs); II. Novel·les i traduccions (obres traduïdes per Santiago Rusiñol); III. Articles; IV. Teatre; V. Epistolari i entrevistes, i VI. Cronologia, bibliografia i índexs (onomàstic, geogràfic i de títols d'obres).

Durant aquest curs 2010-2011, s'ha continuat treballant en la digitalització i revisió de l'edició filològica del material inclòs en els sis volums que integren l'OCSR.

El web de l'edició digital de l'OCSR, en preparació des de 2010, s'ha obert el 25 de febrer de 2011, data del cent cinquantè aniversari del naixement de Santiago Rusiñol.

Obres completes de Pompeu Fabra

Directors: Joan Solà i Cortassa (†) i

Jordi Mir i Parache

Durant el curs 2010-2011 n'ha aparegut el volum 7: *Converses filològiques*, publicat per Edicions Proa en coedició amb Edicions 62, Edicions3i4 i Editorial Moll.

Les *Converses filològiques* de Fabra són nou-cents quinze textos breus, la major part dels quals van aparèixer en el diari *La Publicitat* al llarg dels anys vint. Aquest és el primer cop que es recullen totes. Malgrat que tenen un to divulgatiu i que s'adreçaven a públic de tota mena, Pompeu Fabra hi tractava amb molta finesa qüestions sobre la llengua, que van des d'aspectes fonètics fins a sintàctics, passant per qüestions lèxiques. El volum s'ha editat a cura de Joaquim Rafel i està enriquit amb l'aportació de Josep Murgades, que hi inclou tot un aparat de notes, que documenten totes les remissions i al·lusions de Fabra a escriptors i personatges de l'època. Per altra part, el volum disposa d'un índex exhaustiu.

Projecte de recerca i codificació de la llengua de signes catalana (LSC)

Director: Josep Quer i Villanueva

La llengua de signes catalana (LSC) és la llengua pròpia de la comunitat de signants de Catalunya. Des de 2004 l'IEC ha donat suport a tot un seguit d'iniciatives de recerca i difusió d'aquesta realitat lingüística i cultural i ha intervingut activament en el seu procés de reconeixement legislatiu tant en l'àmbit català com en l'estatal. La Secció Filològica ha incorporat la LSC com un objecte més de la seva activitat científica i col·labora regularment amb la Federació de Persones Sordes de Catalu-

nya i amb les universitats en activitats de recerca i promoció de la LSC.

Amb la Llei de la llengua de signes catalana, aprovada pel Parlament de Catalunya el 26 de maig de 2010, l'Institut esdevingué l'autoritat normativa d'aquesta llengua que en promou la recerca i haurà d'establir-ne l'estàndard en un futur. Presentem la primera versió del Portal de la Llengua de Signes Catalana com a pas inicial en aquesta direcció, amb la intenció que es converteixi en el lloc web de referència que reculli tots els recursos lingüístics disponibles en l'estudi de la LSC i els posi a l'abast dels seus usuaris, dels investigadors i de la societat en general.

Publicació de l'obra gramatical

d'Antoni Febrer i Cardona (en col·laboració amb l'Institut Menorquí d'Estudis)

Director: Jordi Carbonell i de Ballester

Amb la presentació del volum *Preceptiva poètica*, d'Antoni Febrer, en són tres els volums de Febrer que l'IEC ha publicat, car el *Diccionari menorquí, espanyol, francès i llatí* (BF; 42, 2001), considerat *a posteriori* el volum 1 de la sèrie, i les *Obres gramaticals, I* (BF; 50, 2004) el precediren.

La revernacularització del català a la ciutat de València

Director: Brauli Montoya Abat

El treball de camp d'aquest projecte parteix de dos tipus d'enquestes realitzades a parets d'alumnes de centres educatius de línia en català de la ciutat de València. La distribució de la mostra (al voltant d'un 10% de l'univers), classificada per districtes de la ciutat, és en la taula de sota.

Durant el curs 2010-2011, s'ha començat la part final del treball de camp, que consisteix en la realització d'una sèrie d'entrevistes obertes a una selecció dels 987 parets que han respost al qüestionari inicial (la mostra seria de 300 parets, a repartir entre els diferents districtes de la

ciutat). Aquestes entrevistes, que duu a terme exclusivament Eugeni Alberola, consisteixen en converses semidirigides (en profunditat) sobre els usos lingüístics a la llar familiar.

Vocabulari de la llengua catalana medieval de Lluís Faraudo de Saint-Germain

Director: Germà Colón Domènech

En el curs 2010-2011, s'ha revisat la part restant de les cèdules del calaix que comprèn les fitxes de la lletra V i s'han fet les esmenes pertinents en la base de dades: creació i supressió d'entrades, comprovació de la remissió entre mots,

<i>Districtes</i>	<i>Qüestionaris</i>	<i>Total d'alumnes de línies en català</i>
1. Ciutat Vella	18	167
2. L'Eixample	23	204
3. Extramurs	55	510
4. Campanar	32	295
5. La Saïdia	46	433
6. Pla del Real	23	212
7. L'Olivereta	44	413
8. Patraix	71	660
9. Jesús	92	857
10. Quatre Carreres	89	830
11. Poblat Marítim	73	679
12. Camins al Grau	114	1.063
13. Algirós	58	545
14. Benimaclet	68	636
15. Rascanya	37	350
16. Benicalap	40	373
17. Poblat del Nord	19	179
18. Poblat de l'Oest	19	173
19. Poblat del Sud	66	611
Total ciutat	987 subjectes	9.290 alumnes

correcció i adequació de les definicions, etcètera.

D'altra banda, s'han acabat de recopilar tots els textos de l'Arxiu de la Corona d'Aragó que apareixen en les pestanyes «Obra» i «Localització» (més d'un centenar de fulls) i s'han revistat les graelles preparades referents als textos que cal controlar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, ja que són citats sense indicació d'any ni de regne. Tal com era previst, s'està a punt d'enllestir la revisió del *Vocabulari de la llengua catalana medieval* de Faraudo.

Xarxa d'observatoris de neologia de les varietats geolectals del català

Directora: M. Teresa Cabré i Castellví

El projecte està integrat per vuit universitats representatives del territori de parla catalana. Aquests nodes i els seus responsables són:

— Universitat Pompeu Fabra.
Responsables: Rosa Estopà i Ona Domènech (node coordinador).

— Universitat d'Alacant. Responsable: Josep Martines.

— Universitat d'Andorra. Responsable: Miquel Nicolau i Vila.

— Universitat de les Illes Balears.
Responsable: Ramon Bassa.

— Universitat de Girona. Responsable: Andreu Pulido.

— Universitat de Lleida. Responsables: Joan Julià-Muné.

— Universitat Rovira i Virgili.
Responsables: Jordi Ginebra i Xavier Rull.

— Universitat de Perpinyà. Responsable: Miquela Valls.

Els objectius generals del programa són:

1. L'articulació d'una xarxa d'observatoris de neologia en diferents punts del territori de la llengua catalana, emprant la plataforma de treball cooperatiu via Internet i el programa d'extracció automàtica de neologia BUSCANE0, tots dos desenvolupats en el projecte anterior finançat per l'IEC.

2. La creació d'un corpus de neologia extreta de textos de mitjans de comunicació escrita de gran difusió (premsa) representatius de diferents modalitats diatòpiques de la llengua catalana.

3. La realització d'estudis de contrast de les tendències de creació de lèxic nou i dels recursos que l'han generat en textos de mitjans de comunicació escrita (premsa) en diverses modalitats del català a través de l'estudi de la neologia.

Els objectius específics per al curs 2010-2011 han estat els següents:

1. Recopilar mil neologismes de cada un dels nodes col·laboradors.

2. Analitzar i valorar contrastivament les dades recollides durant 2008 (primer estudi): contrastar les tendències de creació de lèxic nou en les diferents variants diatòpiques del català.

3. Facilitar materials per a l'actualització del corpus de la llengua.

Cartografia catalana de l'edat moderna: evolució, cartometria, art

Director: Vicenç M. Rosselló i Verger

S'ha complert més de la meitat de l'objectiu de la recollecció de material portolà (enormement dispers per Europa, Amèrica i, fins i tot, Àsia). L'aportació cartogràfica de Munyós i Binimelis (mestre i deixeble), si no apareix més documentació arxivística, es pot donar per enllestida i en mancarà la publicació. La sèrie mallorquina de mapes murals «moderns» és a punt de ser tancada des del punt de vista cartomètric, toponímic i cartològic.

El caràcter multidisciplinari de la recerca congrega persones de diferent procedència professional i geogràfica: dos arxiviers de València i Barcelona (Arxiu del Regne de València i Arxiu de la Corona d'Aragó), un enginyer cartògraf (Universitat Johann Wolfgang Goethe de Frankfurt), un bibliotecari (Universitat de València) i un geògraf (Universitat de València i IEC). La coordinació del conjunt, per això, es pot alentir. Tanmateix, els resultats són palesos i adequats al planejament inicial. Actualment, el principal repte és la publicació del llibre *Jeroni Munyós i la frontera valenciana amb Castella. Cartografia i geohistòria*.

Catàleg històric general de la premsa en català (I): l'eclosió

de les publicacions (1810-1898)

Director: Jaume Guillaumet i Lloveras

El programa de recerca consisteix en la revisió i l'actualització de l'obra en tres volums de Joan Givanel i Mas *Bibliografia catalana. Premsa (1931-1937)* i altres treballs fonamentals de l'especialitat, així com en la consulta de més de vint arxius, hemeroteques i fons documentals, amb el resultat de l'inventari i la descripció de 476 periòdics, dels quals 341 corresponen a Catalunya, 96 a València, 28 a les Illes Balears i 11 a fora del domini lingüístic.

El grau d'assoliment dels objectius plantejats és molt alt. L'única mancança fa referència a publicacions de les quals no s'ha pogut veure els exemplars, però que s'acrediten per referències bibliogràfiques i periodístiques. Amb vista a la publicació de l'obra, si es pot considerar la reproducció de portades dels periòdics catalogats, s'espera comptar amb la col·laboració de la Biblioteca de Catalunya i de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, a part d'altres possibles arxius i biblioteques. Només queda pendent la publicació del llibre previst al programa, la qual s'ha gestionat el mes de gener de 2011 amb el Servei Editorial.

Evolució dels paisatges mediterranis de ribera

Director: Josep M. Panareda Clopés

L'objectiu general del projecte de recerca és estudiar l'evolució del paisatge de ribera dels rius mediterranis al llarg dels darrers segles des d'una perspectiva global, per tal de facilitar la interpretació del paisatge actual i poder establir pautes i criteris de cara al planejament, l'ordenació i la gestió d'aquest àmbit territorial dependent de l'aigua. S'ha partit de la hipòtesi que no és possible entendre adequadament la dinàmica, l'evolució, l'estructura i el funcionament dels paisatges de ribera si no es té en compte de manera prioritària que l'activitat secular de les societats humanes que han ocupat i explotat aquest territori constitueix un factor de primer ordre.

A partir d'aquesta idea principal, s'han establert objectius més concrets: estudiar i establir els factors que han condicionat l'evolució i dinàmica dels rius mediterranis dels Països Catalans des d'una perspectiva global i dur a terme estudis concrets en diversos rius mostra, en concret, el Foix, el Llobregat, la Tordera, el Congost-Besòs, el Llastres, el Daró i les rieres de Ribes i d'Argentona. També s'han iniciat estudis sobre el paisatge de ribera de l'estany de Banyoles. Finalment, sempre s'ha tingut present l'elaboració de criteris d'actuació de cara al planejament i la gestió territorial, per tal que es tingui

present la realitat d'aquests paisatges que són potencialment molt rics i molt dinàmics.

La metodologia es pot resumir en set tasques: la cerca i valoració de treballs previs sobre la temàtica general i local dels rius mediterranis dels Països Catalans; el treball de camp, amb un primer recorregut inicial al llarg del curs dels rius amb recollida de dades diverses; la consulta en arxius locals, comarcals, nacionals i estatals; l'entrada de les dades obtingudes en diverses bases de dades; l'anàlisi, el tractament i la interpretació de les dades; l'elaboració i l'obtenció de mapes, diagrames i taules, i la redacció dels textos amb els resultats i les conclusions.

En la recerca, hi han intervingut de manera especial cinc persones (Maravillas Boccio, Joaquim Farguell, Josep M. Panareda, Jaume Sans i Xavier Úbeda), però en intensitats variables hi han treballat vint-i-una persones més. L'equip de recerca ha avançat força en la línia proposada: en el coneixement i la interpretació de l'evolució del paisatge mediterrani de ribera, que s'ha concretat en uns rius prou significatius dels Països Catalans. De cada riu principal estudiat, se'n preveu elaborar una monografia específica. La gran quantitat de dades disponibles i la necessitat de què la publicació en format de llibre compleixi la missió de transmetre els resultats en un llenguatge entenedor n'han fet retardar la compilació definitiva.

Hi ha diversos articles pendents que seran publicats durant el curs 2011-2012. S'han enllestit dos llibres el mes de juny de 2011: l'un sobre el paisatge de ribera del Foix i l'altre sobre el paisatge de l'aigua del delta del Llobregat, que sortiran publicats també el curs 2011-2012.

L'exili del magisteri de Catalunya a causa de la Guerra Civil

Director: Salomó Marquès i Sureda

Durant el curs 2010-2011, s'han continuat tasques previstes en l'inici del projecte:

- Recollida de documentació i publicacions. La feina més important ha estat la confecció d'una base de dades (amb el programa SPSS) i l'entrada de tota la informació obtinguda sobre els 564 mestres exiliats per a poder-la posar a l'abast del públic interessat. La recollida de tota aquesta informació ha comportat la confecció de carpetes personalitzades de cada un dels mestres: carpetes que formen el fons documental que s'incorpora als fons històrics de la Universitat de Girona.

- Feina de divulgació i sensibilització.

- Tasca de formació de formadors i assessorament.

El programa de recerca s'ha acabat a final de 2010, tal com estava previst.

Els darrers mesos han servit per a enllestir la recollida de dades sobre els mestres exiliats i deixar la documentació preparada per a futurs estudis i per a la consulta pública.

Mobilitat laboral i trajectòries socials de les dones immigrants llatinoamericanes a Catalunya

Directora: Sònia Parella Rubio

Ponent: Carlota Solé i Puig

Aquest projecte de recerca pretén aproximar-se a la mobilitat social de les dones immigrades llatinoamericanes que resideixen a Catalunya mitjançant l'ocupació: és a dir, s'analitzen les trajectòries de mobilitat laboral intrageneracional que segueixen aquestes treballadores en la societat receptora i els seus principals determinants des d'una perspectiva de gènere. Aquest estudi es proposa abordar les trajectòries socials de les treballadores estrangeres des d'un disseny metodològic de caràcter mixt, que combina l'aproximació quantitativa amb l'aproximació qualitativa.

Es pretén estudiar les trajectòries de les dones immigrants com un trajecte, una successió de posicions socials que impliquen la reconversió i reproducció del seu capital (acumulat en el país d'origen), sota les constriccions dels determinants estructurals que estructuraren el seu context d'oportunitat en la societat recep-

tora i que actuen sobre elles en la seva triple condició de dones, immigrants i treballadores.

Durant el curs 2010-2011, s'ha continuat l'explotació estadística de fonts secundàries i l'anàlisi de les entrevistes sociobiogràfiques sobre la base de tres nivells: la lectura diacrònica dels esdeveniments narrats (identificació de les trajectòries laborals); la lectura temàtica dels temes relatius a les característiques individuals i al cicle de vida de les treballadores immigrades, i la lectura que pren en compte la incidència de les estructures (socials, econòmiques, polítiques, institucionals) sobre el desenvolupament de la vida de l'individu, com ara la influència del «context de recepció» sobre les expectatives i estratègies desplegades per les treballadores llatinoamericanes en les seves trajectòries.

**Presència, producció científica
i estatus de les dones a l'acadèmia:
la geografia a les universitats
públiques dels Països Catalans**

Directora: Maria Dolors Garcia Ramon

El projecte d'investigació que està duent a terme l'equip de recerca té quatre eixos de treball:

— Revisió de l'estat de la qüestió del marc teòric i empíric, en particular pel que fa a la geografia acadèmica en l'àmbit internacional.

— Revisió i quantificació de quina és la situació en les universitats públiques dels Països Catalans, tant pel que fa a la presència com a la promoció d'homes i dones en els departaments de geografia d'aquestes universitats, amb un breu apunt sobre la situació, també en el marc de la professió en general, tot quantificant els efectius i el perfil dels membres de les associacions professionals a les quals pertanyen.

— Treball bibliomètric, basat en les publicacions periòdiques especialitzades d'aquestes mateixes universitats, com a font per a realitzar una aproximació a la quantificació de la producció del professorat i veure'n les diferències per sexe.

— Treball d'anàlisi de les històries acadèmiques i personals d'una mostra representativa de professores, i d'algun professor, de les universitats objecte d'estudi, amb la finalitat de trobar factors explicatius de la situació que puguin derivar en recomanacions de millora destinades a l'elaboració de polítiques públiques afavoridores de la igualtat d'oportunitats entre homes i dones i de la conciliació familiar i laboral en l'àmbit universitari.

Durant el curs 2010-2011, s'ha completat la transcripció i la codificació de les darreres entrevistes pendents i s'ha procedit a l'anàlisi i a la redacció dels resultats que constitueixen el treball de recerca.

La Secció ha dut a terme els programes de recerca de curta durada següents:

Cartografia catalana dels segles XVI i XVII

Director: Vicenç M. Rosselló i Verger

El periodisme científic als Països Catalans: mapa de situació i perspectives de futur

Director: Josep M. Casasús i Guri

Competència lingüística i rendiment acadèmic en aules amb diversitat lingüística i cultural

Director: Joaquim Arnau Querol

Recerca i catalogació del patrimoni historicoeducatiu de Catalunya

Director: Josep González-Agàpito i Granell

Estructures d'implicació educativa de les famílies immigrades i efectes en la motivació i autoregulació de l'estudi com a claus de l'èxit escolar

Directora: Carlota Solé i Puig

Tendències de la catalanitat (vies d'identificació)

Director: Josep M. Casasús i Guri

La formació i organització geohistòrica del territori català

Director: Joan Vilà-Valentí

Vint-i-cinc anys d'integració de Catalunya a la Unió Europea

Director: Carles A. Gasòliba i Böhm

Centres de recerca

Centres propis

Laboratori d'Estudis Geofísics Eduard Fontserè (LEGEF)

Centre Català de la Nutrició (CCNIEC)

Càtedra UNESCO de Llengües i Educació

Laboratori de Fonètica

Centres vinculats

Centre de Terminologia Catalana (TERMCAT)

Centre de Recerca Matemàtica (CRM)

Centre d'Estudis del Risc Tecnològic (CERTEC)

Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF)

Centres propis

Laboratori d'Estudis Geofísics

Eduard Fontserè (LEGEF)

Directora: Emma Suriñach Cornet

Coordinadora: M. del Mar Tapia Jiménez

El Laboratori d'Estudis Geofísics Eduard Fontserè (LEGEF) va ésser constituït l'any 1982 i està format per investigadors de diferents institucions amb la finalitat comuna de treballar i divulgar estudis en el camp de les ciències de la Terra. Aquest laboratori centra la seva activitat en l'estudi de la sismicitat i l'estructura interna (litosfera) de Catalunya a partir de les dades de les estacions que gestiona o bé fent servir la informació proporcionada per altres institucions que treballen en el mateix camp.

L'estructura del LEGEF consta d'un director, un col·laborador científic

(que forma part del personal de l'IEC i realitza funcions de secretari i coordinador) i diversos col·laboradors de diferents institucions dins la mateixa àrea de treball. Segons un conveni establert amb la Universitat de Barcelona (UB) el novembre de 1994, els professors, investigadors i becaris de la mateixa Universitat adscrits al LEGEF desenvolupen les activitats de recerca al LEGEF i a la UB. Com a laboratori de l'Institut d'Estudis Catalans, el LEGEF té assignat un membre de l'IEC com a ponent.

El LEGEF disposa d'estacions pròpies que tenen la funció de laboratori, instal·lades al túnel del Cadí (CADI) i al monestir de Poblet (POBL), a més de gestionar, per mitjà d'un conveni, l'estació de la CN Vandellòs II (VAN2). D'altra

banda, i gràcies a un conveni marc de cooperació amb la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona (RACAB), gestiona també de manera conjunta amb aquesta institució les estacions digitals que envien senyal a l'Observatori Fabra (FBR i FONT).

La seu del LEGEF està situada a l'edifici del carrer de M. Aurèlia Capmany de l'Institut d'Estudis Catalans. Per a més informació: www.sismic.iec.cat.

Activitats

— 7è Dia de la Ciència a les Escoles: setanta-sis investigadors i investigadores visiten les aules de secundària. «Viatge al centre de la Terra», a càrrec de M. del Mar Tapia, coordinadora del Laboratori d'Estudis Geofísics Eduard Fontserè de l'Ins-

titut d'Estudis Catalans. Centre de Recursos Pedagògics de l'Alt Urgell, 16 de novembre de 2010.

— El dia 24 de març de 2011, la investigadora M. del Mar Tapia, del LEGEF, parlà del terratrèmol del Japó, succeït l'11 de març, en el programa *Districte 8* de TV Hospitalet. I el mes de juny tractà sobre el terratrèmol del Japó i el de Lorca al programa *Eureka!* de COM Ràdio.

— Conferència «Els últims grans terratrèmols sota una perspectiva geofísica», a càrrec d'Emma Suriñach, directora del LEGEF de l'IEC i professora titular de geofísica de la Universitat de Barcelona. La conferència formava part dels actes celebrats en el marc del Dia de la Terra 2011, el dia 5 de maig de 2011.

Centre Català de la Nutrició (CCNIEC)

Director: Jordi Salas-Salvadó

L'objectiu fonamental del Centre Català de la Nutrició (CCNIEC) és contribuir a l'avenç de la recerca bàsica i aplicada en nutrició i millorar la qualitat de la informació i de la formació nutricional de la societat.

Funcions

Entre les principals funcions del CCNIEC destaquen les següents:

— Coordinar els esforços individuals i col·lectius dels grups d'investigació per poder resoldre els problemes nutricionals dels ciutadans.

— Fomentar i difondre missatges d'educació nutricional correcta a la població.

— Assessorar les administracions públiques, els mitjans de comunicació, la indústria alimentària i la població en general en temes relacionats amb la nutrició.

— Contribuir a la lluita en contra dels trastorns alimentaris i en contra de l'obesitat.

— Actuar com a element dinamitzador i coordinador de projectes d'investigació bàsica, clínica i epidemiològica relacionats amb la nutrició.

— Desenvolupar iniciatives en el camp de la docència en aspectes relacionats amb la nutrició, en col·laboració amb les universitats.

— Assessorar a les administracions públiques en diferents problemes relatius a la competència i l'exercici professional en l'àmbit de la nutrició clínica.

Organització

Els grups que formen el CCNIEC són els següents:

— Grup de Nutrició i Bromatologia del Departament de Nutrició i Bromatologia de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona.

— Grup de la Unitat de Trastorns de l'Alimentació de l'Hospital Universitari Germans Trias i Pujol de Badalona.

— Grup Nitrogen-Obesitat del Departament de Nutrició i Bromatologia de la Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona.

— Grup de Recerca en Nutrició de la Facultat de Medicina i Ciències de la Salut de Reus de la Universitat Rovira i Virgili.

— Grup de Recerca en Nutrició Comunitària de la Universitat de Barcelona.

— Grup de Bioquímica i Biotecnologia Enològica del Departament de

Bioquímica i Biotecnologia de la Universitat Rovira i Virgili.

— Grup de Nutrició i Envelliment del Centre d'Investigacions en Bioquímica i Biologia Molecular (hospitals de la Vall d'Hebron) de la Universitat Autònoma de Barcelona.

— Grup de Recerca en Nutrició i Aparell Digestiu de l'Hospital Universitari Germans Trias i Pujol de Badalona.

— Grup de Nutrició Molecular de la Universitat de les Illes Balears.

— Grup d'Estudi de l'Estat Nutricional - Biodisponibilitat d'Elements Minerals de la Unitat de Nutrició i Bromatologia de la Universitat de València (Grup BIONUTEST).

— Grup de Fisiologia i Nutrició Experimental del Departament de Fisiologia - Divisió IV de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona.

— Observatori de l'Alimentació de la Universitat de Barcelona.

— Grup de Nutrició, Medi Ambient i Càncer de l'Institut Català d'Oncologia.

— Grup de Trastorns Alimentaris de l'Hospital Clínic de la Universitat de Barcelona.

Sessions EPINUT

Les sessions EPINUT són unes trobades científiques periòdiques (se celebren cada dos o tres mesos) sobre epidemiologia nutricional. A les sessions EPINUT s'exposen i discuteixen els projectes de recer-

ca científics en l'àrea de l'epidemiologia i la salut pública que es porten a terme en els diferents grups de recerca del territori català. Es tracta d'una eina d'intercanvi per a potenciar eventualment projectes de recerca existents i/o plantejar en el futur projectes o estudis en col·laboració entre grups.

Les institucions que participen a les sessions EPINUT són l'Institut Català d'Oncologia (grup de l'EPIC - Barcelona), la Fundació Dieta Mediterrània, l'Institut Hospital del Mar d'Investigacions Mèdiques (IMIM), el Centre d'Investigació en Nutrició Comunitària, el Parc Científic de la Universitat de Barcelona, el Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya, la Universitat Rovira i Virgili, CESNID de la Universitat de Barcelona, l'Equip PREDIMED de l'Hospital Clínic de Barcelona, la Universitat de Girona i la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona.

Les sessions EPINUT són coordinades conjuntament per Anna Bach, de la Fundació per a la Dieta Mediterrània, i Montse Barbany, del Centre Català de la Nutrició de l'Institut d'Estudis Catalans. Són dirigides pel professor Serra Majem, catedràtic de medicina preventiva i salut pública de la Universitat de Las Palmas de Gran Canaria. Les sessions tenen lloc habitualment a l'Institut d'Estudis Catalans.

Durant el curs es va dur a terme una sessió inclosa dins el bloc «Beneficis i riscos per a la salut del consum d'alguns

aliments mediterranis» i titulada «L'oli d'oliva». Tingué lloc a l'IEC, el 28 d'abril de 2011. Sobre els riscos parlà M. Rafeques, del Departament de Bromatologia de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona, i sobre els beneficis, la doctora Montse Fitó, de l'equip de Maribel Covas, de l'IMIM.

Premis

L'acte de lliurament dels dos premis atorgats tingué lloc a la Sala Prat de la Riba de l'IEC, el dia 12 de novembre de 2010, amb una introducció a càrrec de Jordi Salas, director del CCNIEC.

1 Premi Ramon Turró en reconeixement d'una trajectòria d'excel·lència en el camp de la nutrició (2010)

El CCNIEC, conscient de la importància que té un correcte estat nutricional de la població, va decidir concedir el premi en reconeixement a la trajectòria vital d'excel·lència en el camp de l'alimentació i la nutrició a Catalunya i Països Catalans al doctor Màrius Foz, primer director del Centre Català de la Nutrició de l'Institut d'Estudis Catalans. Presidiren l'acte Antoni Plasència i Taradach, director general de Salut Pública del Departament de Sanitat i Seguretat Social, i Joan Gené i Albesa, director general d'Alimentació, Qualitat i Indústries Alimentàries del Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural de la Generalitat de Catalunya.

I Premi CCNIEC a la millor iniciativa de la indústria alimentària (2010)

El CCNIEC, conscient de la importància que té la indústria alimentària i la relació amb la nutrició a Catalunya i els Països Catalans, va decidir concedir una distinció a la millor iniciativa en el camp de la innovació en els seus productes, la millora de l'alimentació de la població o l'educació alimentària d'aquesta.

El premi és el reconeixement a la tasca de Casademont en la seva aposta per la innovació i per la promoció i l'impuls de projectes relacionats amb els hàbits alimentaris saludables, l'activitat física i la recerca en tecnologia alimentària a través de l'activitat de la Fundació Jaume Casademont, concretament amb les diferents línies de beques d'alimentació i salut, que

ajuden a finançar projectes innovadors i finalistes dins aquests camps. També per la tasca de promoció de l'alimentació i la salut a partir de la promoció i difusió de les mateixes beques i del cycle de conferències Butaca Jaume Casademont (Butaca José Maria Ordovás) per tal de promoure els valors d'una alimentació saludable en el marc d'una gastronomia que és entesa com a cultura.

Presidiren l'acte Antoni Plasència i Taradach, director general de Salut Pública del Departament de Sanitat i Seguretat Social, i Joan Gené i Albesa, director general d'Alimentació, Qualitat i Indústries Alimentàries del Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural de la Generalitat de Catalunya.

Càtedra UNESCO de Llengües i Educació

Director: Joan A. Argenter i Giralt

Creació de la Càtedra

El 25 de febrer de 2002 la UNESCO i l'IEC signaren el conveni de creació de la Càtedra UNESCO de Llengües i Educació. El 4 de març de 2010, s'acordà la ratificació per a un quart període, vigent fins al 22 de febrer de 2012.

Objectius

En l'àmbit lingüístic, la Càtedra s'orienta a l'estudi i la promoció de la diversitat

lingüística, i les pràctiques adients per a mantenir-la i desenvolupar-la. En són objectius específics els processos de codificació, estandardització i revitalització lingüístiques. Transferència de coneixement envers altres institucions i comunitats immersides en el procés de recuperació d'una llengua.

En l'àmbit educatiu, l'objectiu de la Càtedra és la promoció i difusió dels valors de la diversitat lingüística i l'educació plurilingüe, l'elaboració de materials amb aquest objectiu, l'elaboració de materials adreçats a gestors i/o beneficiaris de processos de recuperació lingüís-

tica i la col·laboració amb institucions d'educació superior per al desenvolupament de projectes conjunts.

Personal col·laborador

La Càtedra consta de cinquanta-dos col·laboradors externs —professors, conferenciants, investigadors, autors— en activitats concretes: vint-i-vuit d'institucions nacionals i vint-i-quatre d'institucions estrangeres.

Entitats col·laboradores

La Càtedra ha rebut recursos de les entitats següents:

- Institut d'Estudis Catalans
- Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Generalitat de Catalunya
- Secretaria de Política Lingüística, Departament de la Vicepresidència, Generalitat de Catalunya

Durant el curs 2010-2011, les entitats que han col·laborat amb la Càtedra o amb les quals la Càtedra ha col·laborat són les següents:

- Secció Filològica, Institut d'Estudis Catalans
- Escoles Associades a la UNESCO i Escoles Linguapax
- UNESCOCAT. Centre UNESCO de Catalunya
- Amics de la UNESCO
- Càtedra UNESCO 226 sobre Migracions de la Universitat de Santiago de Compostella

— Universitat de les Illes Balears (Palma)

— Universitat de València

— Universitat de Càller

— Universitat d'Udine

— Historia Gruppo Studi Storici e Sociali Pordenone

— Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions (CIEMEN)

— Acadèmia de Llengües Canaques de Nouméa (Nova Caledònia)

— Fundación Etnollano de Bogotá (Colòmbia)

— Asociación Ertz Arte Gunea de Bera (Navarra)

Activitats realitzades

Activitats de formació

— Curs Cultura de pau. UNESCOCAT, curs 2010-2011. Seminari de formació de professorat organitzat amb la col·laboració de la xarxa Escoles Associades a la UNESCO. El programa s'estructurà en set sessions, incloent-ne una amb motiu del Dia Internacional de la Llengua Materna.

— Curs Aprendre a comunicar: estratègies per a un ús lingüístic responsable. Institut d'Estudis Catalans, 8, 9, 10, 15, 16, 17 i 22 de novembre de 2010. Coordinat per Rosa Calafat i Vila, Càtedra UNESCO de Llengües i Educació i Universitat de les Illes Balears. Impartit per Rosa Calafat, doctora en filologia catalana i professora de la Universitat de les Illes Balears, i Ferran Suay, doctor en psicologia

gia i professor de la Universitat de València. L'activitat s'adreça als professors d'ensenyament d'educació infantil, primària i secundària i als professionals de l'audiovisual i dels mitjans de comunicació en general. La diversitat lingüística és complexa i la comunicació feta des del respecte a la diversitat encara ho és més. Aquest curs ha pretès incorporar eines i estratègies per a fer front satisfactòriament a la discriminació que pateixen els parlants de llengües minorades. El curs s'impartí en un segon torn, del 14 al 17 de març de 2011.

— Curs La lingüística i la diversitat de llengües. L'ordre dels constituents en l'oració. Institut d'Estudis Catalans, març de 2011. Durant el curs s'han dut a terme les classes magistrals i sessions de tutoria següents:

8 de març de 2011

I. «Myths of cognition and context: Theoretical and empirical issues in incorporating cognitive and contextual claims into linguistic theory and the problem of constituent order», a càrrec de Russel Tomlin, de la Universitat d'Oregon (EUA).

II. «Measuring word order flexibility», a càrrec d'Anna Siewierska, de la Universitat de Lancaster (Regne Unit).

9 de març de 2011

I. «The relationship between main clause constituent order and affixal order», a càrrec d'Anna Siewierska, de la Universitat de Lancaster (Regne Unit).

II. «Word order and case marking in Nilo-Saharan and Afroasiatic: Marked Nominative, Ergative, Split-S and Fluid-Systems», a càrrec de Gerrit J. Dimmendaal, de la Universitat de Colònia, Alemanya.

10 de març de 2011

I. «Word order and differential object marking in Nilo-Saharan languages», a càrrec de Gerrit J. Dimmendaal, de la Universitat de Colònia, Alemanya.

II. «Attention, voice and order: The cognitive re-analysis of theme, topic, and focus and their reflections in grammar», a càrrec de Russel Tomlin, de la Universitat d'Oregon (EUA).

11 de març de 2011

I. «Omnipredicativitat, no configuracionalitat, i ordre dels constituents: exemples amazònics», a càrrec de Francesc Queixalós, del Centre Nacional de la Recerca Científica (CNRS). Curs adreçat a estudiants universitaris, doctorands, professors i investigadors en lingüística.

— Gestió del bloc «Fòrum sobre llengua i responsabilitat social» (<http://blocs.iec.cat/catedra2>). Es tracta d'un espai de reflexió i d'intercanvi de propostes i idees sobre bones pràctiques culturals i lingüístiques entre els diferents agents implicats: l'ensenyament, el món empresarial i la societat, actiu durant el 2009 i el 2010.

Activitats de recerca

— Projecte «L'Alguer com a enclavament lingüístic: codis, ideologies de la llengua,

processos sociolingüístics», dirigit pel doctor Joan A. Argenter. L'objectiu del projecte és la recerca etnogràfica sobre la dinàmica lingüística i sociolingüística d'un enclavament lingüístic català a Sardenya: l'Alguer. El treball consisteix en la transcripció i l'anàlisi de dades, la recerca d'arxiu, la preparació i la redacció de l'informe final i dels treballs, que seran publicats en un volum de la col·lecció «Biblioteca Càtedra UNESCO».

—Elaboració, conjuntament amb la Fundació Etnollano, de Bogotà (Colòmbia), d'un projecte d'etnoeducació per als pobles indígenes de l'Orinoquia colombiana. La proposta és orientada a la formulació i implementació de models d'educació interculturals i bilingües per a tres pobles indígenes —amorua, piaroa i sikuani— que habiten a les ribes del riu Orinoco, a ambdós costats de la frontera entre Colòmbia i Veneçuela, amb l'objectiu de fer front a la necessitat de transformar l'escola, formar mestres i líders, reorientar les pràctiques pedagògiques i promoure l'articulació de l'escola amb la comunitat. Es tracta de donar suport a la formació de capital humà, gent prou vàlida per a assolir aprenentatges significatius que permetin estendre el benestar en el territori i adquirir competències interculturals per a la convivència i el benestar en el país. L'educació ha d'afavorir l'enfortiment de l'autonomia, la gestió dels territoris d'acord amb la tradició cultural, a fi de garantir el desenvolupament socioeconòmic, i preservar la transmissió de la cultura entre generacions, a fi d'articular el saber tradicional amb l'educació formal.

lupament socioeconòmic, i preservar la transmissió de la cultura entre generacions, a fi d'articular el saber tradicional amb l'educació formal.

Participació en projectes de cooperació

— Projecte «Lia Midiki. Projecte d'investigació sobre les tradicions orals i aurals de Timor Leste». Dirigit per Xavier Erkizia, Ertz Arte, Donostia - San Sebastià.

L'objectiu del projecte és identificar i documentar diverses manifestacions orals de la llengua mediki (Timor oriental); donar suport al manteniment i la revitalització de la llengua i el patrimoni immaterial d'un grup ètnic de demografia reduïda mitjançant l'inventari, la documentació i l'estudi de les seves tradicions orals en contextos naturals i d'acord amb les funcions que tenen avui i que han tingut en el passat i la producció d'una publicació en suport escrit i fonogràfic que aplegui les tradicions orals de la comunitat mediki i les veus de llurs protagonistes.

En aquest curs 2010-2011, s'han continuat els enregistraments fonogràfics i audiovisuals digitals; s'han transcrit part de les dades aplegades, i s'ha preparat una publicació en format paper, que conté transcripcions de cultura verbal i un vocabulari, amb la participació de persones i institucions locals. El llibre és pendent de publicació. S'ha produït el llibre CD de gravacions sonores referit a l'apartat de publicacions.

Organització de congressos, seminaris i col·loquis

— II Jornades Mediterrànies i V Tavola Rotona de Historia a Barcelona «Identitats, Pobles, Mediterrània. El turisme en el context de la crisi», dutes a terme amb la col·laboració del Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i les Nacions (CIEMEN) i el grup Historia Gruppo Studi Storici e Sociali Pordenone, sota el patrocini de la Universitat d'Udine i la Província d'Udine (Itàlia), amb la contribució de la regió autònoma de Friül - Venècia Giulia, els dies 4 i 5 de novembre de 2010, a les seus de l'Institut d'Estudis Catalans i del Consell de Garanties Estatutàries de Catalunya.

Participació en congressos, seminaris i col·loquis

— 22è Col·loqui Germano-Català «El concepte de Països Catalans. Llengua - Literatura - Cultura» / 22. Katalanistentag «Das Konzept der Països Catalans. Sprache - Literatur - Kultur». Institut für Romanistik de la Universitat de Viena (Àustria), del 23 al 26 de setembre de 2010. Ponència invitada «Els Països Catalans de la Germània estant: règims lingüístics i codificació de la llengua», a càrrec de Joan A. Argenter.

— I Foro de Mugarbos sobre Lingua e Sociedade: «O prestixio social do galego». Fundación Carlos Casares, Mugarbos (La Corunya), del 7 al 9 d'octubre de 2010. Conferència invitada «O presti-

xio sociolingüístic das linguas minoritarias en España», a càrrec de Joan A. Argenter.

— IX Coloquio Internacional de la Càtedra UNESCO 226 sobre Migracions: «Migraciones e interculturalidad: los hechos y las políticas». Universitat de Santiago de Compostela, 11 i 12 de novembre de 2010. Ponència invitada «Inmigración, diversidad lingüística y diálogo intercultural en el espacio urbano: experiencias y propuestas», a càrrec de Joan A. Argenter.

— Jornades sobre «Proyecto de creación de un centro internacional de cultura y lenguas indígenas de América». Ministerio de Cultura, Madrid, 15 i 16 de desembre de 2010. El doctor Joan A. Argenter hi assistí com a expert convidat.

— Seminari «Lo standard lingüístico: esperienze e processi». Universitat de Càller (Sardenya). 15 i 16 d'abril de 2011. Ponència invitada «La standardizzazione del catalano», a càrrec de Joan A. Argenter.

La Càtedra UNESCO de Llengües i Educació forma part del Comitè organitzador de la trobada de Càtedres UNESCO d'Espanya, prevista per al febrer de 2012 a la Universitat Politècnica de Catalunya.

Assessorament i consultories

International Advisory Board, Center for Multiple Languages and Literacies
Universitat de Colúmbia (Nova York)
Joan A. Argenter

Acadèmia de les Llengües Canaques (Nouméa)

Instituto de la Lengua y Cultura Aimara (ILCA) (Bolívia)

Premis

Participació del titular de la Càtedra en el jurat del Premi Miquel Siguan 2011 (antic Premi Linguapax Escoles), que convoquen Linguapax, UNESCOCAT i XEAUC.

Informes i documentació

Informe resposta a l'*Enquête* sur les Chaires UNESCO et les Réseaux UNITWIN, promoguda per la Secció per a l'Ensenyament Superior de la Divisió d'Educació i Aprenentatge Elemental i Superior de la UNESCO (2011).

Publicacions

CALAFAT VILA, Rosa. *Torcebraç entre dues cultures: De l'ecosistema de les llengües: de discursos i de percepcions*. Barcelona: IEC, 2010. (Biblioteca Càtedra UNESCO; 2).

— *Per a un ús ètic del llenguatge*. Barcelona: Angle Editorial, 2010.

— *Rona Maubere. Musika ho lian-lian sira hosi Timor Lorosae [Música i altres sons del Timor Oriental]*. Llibre CD de gravacions sonores realitzades al Timor Oriental durant 2008 i 2009 per Xabier Erkizia i Iñigo Telletxea. [Espanya]: Audiolab, 2011. [Produït per l'Associació Cultural Audiolab

amb la col·laboració de l'Associació ERTZ i amb el suport dels centres CAMSTL, Arte Moris de Timor i la Càtedra UNESCO de l'Institut d'Estudis Catalans]

Capítols de llibre

ARGENTER, Joan A. «Recherches linguistiques de l'Institut d'Études Catalanes: passées et présentes». A: INAGE, Weniko (dir.). *Le rôle, la place et la fonction des académies en contexte plurilingue: Actes du premier colloque de l'Espace Oralité*. Nouméa: Académie des Langues Kanak, 2009, p. 41-52.

En premsa

ARGENTER, Joan A. «Iberian language ecology: notes on history and current situation». A: HAKON JAHR, Ernst; TRUDGILL, Peter; VANDENBUSSCHE, Wim (ed.). *Language Ecology of the 21st Century: Social Conflicts in their Linguistic Environment* [títol provisional]. Londres: Continuum Press.

— «Inmigración, diversidad lingüística intercultural: experiencias y propuestas». A: HERNÁNDEZ BORGE, Julio; GONZÁLEZ LOPO, Domingo L. (ed.). *Migraciones e interculturalidade: os feitos e as políticas. Actas do Coloquio Internacional, Càtedra UNESCO 226 sobre Migracions, Santiago de Compostela, 11-12 de novembre de 2010*. Santiago de Compostela: Universitat de Santiago de Compostela.

Projectes de publicacions

- Preparació de la publicació *La gestió interestatal de llengües transfrontereres* [compilació de les conferències pronunciades en el cicle del mateix nom (2007-2010)]. Editor: Joan A. Argenter. Publicació: any 2012.
- Preparació d'un decàleg de bones pràctiques lingüístiques per a les petites i mitjanes empreses, per als ajuntaments i altres associacions. Coautors: Rosa Maria Calafat, Universitat de les Illes Balears - Càtedra UNESCO de Llengües i Educació (IEC) i Ferran Suay, Universitat de València. Edició: any 2012. Publicació basada en les conclusions de la Jornada «Llengua i acollida. Responsabilitat social a tres bandes: Administració, empresa i agents socials». Barcelona, 20 i 27 de novembre i 18 de desembre de 2009.
- Preparació de la publicació *Llengües, cultures i identitats a la Mediterrània*. Editor: Joan A. Argenter. Publicació: any 2012.
- Preparació de la publicació *L'Alguer i altres enclavaments lingüístics: dinàmiques de les llengües, les cultures i les identitats*. Editor: Joan A. Argenter. Publicació: any 2012.

Audiovisuals

- *La dansa als esperits*. Documental etnogràfic, dirigit per Ricardo Íscar, i basat en l'obra *El sistema mèdic d'una societat africana. Els evuzok del Ca-*

merun, de Lluís Mallart («Biblioteca Càtedra UNESCO; 1»).

Fitxa tècnica

Direcció: Ricardo Íscar

Guió: Ricardo Íscar i Daria Esteva

Fotografia: Ricardo Íscar

Producció: Daria Esteva i Pere Portabella

Productor executiu TVC: Jordi Ambròs

Antropòleg: Lluís Mallart

Produït per Únicamente Severo & Films 59, en coproducció amb Televisió de Catalunya (TVC) i amb la col·laboració de l'Institut Català de les Indústries Culturals. El documental va ser realitzat en el marc del programa Media (2010).

Els dies 4 i 10 de febrer de 2011 s'emeté una adaptació de la pel·lícula documental en el programa *El documental* del Canal 33 i els dies 27 i 28 de juliol de 2011 fou emès íntegrament pel mateix programa.

Al llarg del 2010 l'obra ha estat presentada a setze festivals d'àmbit estatal i internacional. Corresponen al segon semestre de l'any, entre d'altres, els festivals següents: 11 Planet in Focus (Toronto, Canadà, del 13 al 17 d'octubre de 2010); 53rd International Leipzig Festival for Documentary and Animated Film - DOK Leipzig (Leipzig, Alemanya, del 18 al 24 d'octubre de 2010), i Forumdoc. Bh.2010 14ª festival do filme documental e etnográfico - fórum de antropologia, Cinema e video (Belo Horizonte, Minas Gerais, Brasil, de l'11 al 28 de novembre de 2010).

Laboratori de Fonètica

Director: Daniel Recasens i Vives

El Laboratori de Fonètica de l'Institut d'Estudis Catalans ha desenvolupat projectes de recerca de fonètica experimental des de l'any 1990 ençà sota la direcció del lingüista Daniel Recasens, i la participació de personal contractat i becaris procedents dels camps de l'estadística (Aina Espinosa), la psicologia (Maria Dolors Pallarès), la biologia (Jordi Fontdevila) i la física (Macarena Cagigal).

La recerca del laboratori s'ocupa de tres temes fonamentals: les característiques fonètiques dels dialectes catalans; els mecanismes de producció de sons lingüístics; els factors articuladoris i acústics, i les estratègies perceptuals, que propicien els canvis fonètics. Aquesta recerca ens informa amb objectivitat sobre diferències de producció fonètica entre dialectes del català, contribueix a una millor caracterització de la tipologia universal dels sons, i permet de formular hipòtesis sobre l'evolució fonètica de les llengües i, en particular, del català i de les altres llengües romàniques.

La utilitat de la fonètica experimental per formular hipòtesis sobre el canvi fonètic també és aplicable a les vocals. Així, per exemple, la constatació mitjançant l'anàlisi espectral que les vocals dels mots catalans *set* i *bo* són més obertes en mallorquí i valencià que en barceloní podria indicar que les *e* i *o*

obertes (/ɛ/ i /ɔ/) eren especialment obertes en el català del Principat abans de la conquesta de les Illes Balears i del País Valencià a l'edat mitjana.

Projectes de recerca

El Laboratori ha participat com a *partner* espanyol en projectes d'àmbit europeu (1989-1991 ESPRIT-ACCOR Basic Research Action 3279 «Articulatory-acoustic correlations in coarticulatory processes: A cross-language investigation»; 1992-1995 ESPRIT-SPEECH MAPS Basic Research Action 6975 «Mapping of Action and Perception of Speech»), espanyol (projectes dels ministeris d'Educació i Ciència i de Ciència i Innovació, des del 1990 fins al moment actual) i català (grup de recerca consolidat SGR Grup de Fonètica Experimental, des del 1995 fins al moment actual).

Producció científica

Els resultats de la recerca portada a terme al Laboratori han estat publicats en llibres i en revistes de prestigi en el camp de la fonètica experimental, de la lingüística i de la filologia (*Diachronica*, *Estudis Romànics*, *Journal of the Acoustical Society of America*, *Journal of Phonetics*, *Journal of Speech and Hearing Research*, *Language and Speech*, *Phonetica*, *Speech Communication*). Una relació de les publicacions més rellevants i el text complet d'una bona part de les quals es troba al web.

Equipament i programari

El Laboratori disposa d'un equipament per a l'enregistrament i l'anàlisi articulatòria i acústica de sons de parla (magnetòmetre, electropalatògraf, electroglotògraf, equip Kay Elemetrics). Aquestes eines permeten d'estudiar el contacte linguopalatal, el moviment de la llengua, dels llavis i de la mandíbula, i la vibració de les cordes vocals, així com la freqüència, la intensitat i la durada dels segments fonètics a partir del senyal acústic. El laboratori també està equipat per preparar tests de percepció i de temps de reacció per a l'avaluació de l'efectivitat de paràmetres acústics en la identificació de fonemes i sons (programa ASL de Kay Elemetrics, SuperLab). Han estat escrits al laboratori programes en MatLab per a l'anàlisi simultània de dades glotogràfiques i acústiques (vegeu el programa Peakdet2 a l'enllaç <http://voiceresearch.free.fr/egg>) i per a l'aplicació del mètode d'índex de contacte linguopalatal (vegeu el programa Articulate Assistant mitjançant l'enllaç <http://www.articulateinstruments.com/DownloadAI.htm>).

Col·laboració amb altres grups de recerca

Part de la recerca portada a terme al laboratori es fa en col·laboració amb altres

grups d'investigació. S'insereix sobretot en el marc del grup de recerca consolidat de la Generalitat de Catalunya Grup de Fonètica Experimental, gestionat per l'Institut d'Estudis Catalans, que compta amb la participació d'investigadors de les universitats Autònoma de Barcelona, Rovira i Virgili, de les Illes Balears i de Salamanca, i el Zentrum für Allgemeine Sprachwissenschaft de Berlín. Fruit d'aquesta col·laboració s'han organitzat els actes següents: el 15è Congrés Internacional de Ciències Fonètiques al Palau de Congressos de Montjuïc amb assistència de prop de mil congressistes d'arreu del món (M. J. SOLÉ, D. RECASENS i J. ROMERO, *Proceedings of the 15th International Congress of Phonetic Sciences*, Causal Productions, 2003, 3 v.); el simposi «Experimental Phonetics and Sound Change», celebrat a la Universitat de Salamanca l'any 2008 (en premsa: D. RECASENS, F. SÁNCHEZ MIRET i J. WIREBACK, *Experimental Phonetics and Sound Change*, Munic, Lincom Europa), i dins el curs 2010-2011, el Workshop on Sound Change, que tingué lloc a l'Institut d'Estudis Catalans, l'octubre del 2010.

Centres vinculats

Centre de Terminologia Catalana (TERMCAT)

Directora: Rosa Colomer i Artigas

L'Institut d'Estudis Catalans participa en el Centre de Terminologia Catalana (TERMCAT) amb la presència al Consell de Direcció i al Consell Supervisor.

Consell de Direcció

Vicepresident: President de l'IEC

Vocal: Isidor Mari i Mayans

Consell Supervisor

President: Joan Veny i Clar

Vocals: Carolina Santamaria i Jordà
Pere Lluís i Font

Creat el 1985 per l'Institut d'Estudis Catalans i el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, el Centre de Terminologia Catalana (TERMCAT) és actualment un consorci entre aquestes dues entitats i el Consorci per a la Normalització Lingüística, que es regeix pel Decret 217/1997, del 30 de juliol.

El TERMCAT té per finalitat l'elaboració, la promoció i la difusió de recursos terminològics, la normalització dels neologismes catalans i la prestació de serveis d'assessorament per a facilitar l'ús de la llengua en els àmbits científics, tècnics i socioeconòmics.

Per a una informació detallada sobre l'activitat del TERMCAT, consulteu l'adreça <http://www.termcat.cat>.

Centre de Recerca Matemàtica (CRM)

Director: Joaquim Bruna i Floris

L'Institut d'Estudis Catalans participa en el Centre de Recerca Matemàtica (CRM) amb la presència al Consell de Direcció.

Consell de Direcció

Vicepresident: President de l'IEC

Vocals: Joandomènec Ros
i Aragonès
Joan Girbau i Badó
Ricard Guerrero
i Moreno

L'Institut d'Estudis Catalans creà l'any 1984 el Centre de Recerca Matemàtica (CRM) amb l'objectiu principal de posar a la disposició dels matemàtics catalans un centre d'investigació que estimulés la millora de la recerca matemàtica a Catalunya, tant en l'aspecte qualitatiu com en el quantitatiu. El 2002 el CRM va esdevenir un consorci amb personalitat jurídica pròpia, integrat per l'Institut d'Estudis Catalans i la Generalitat de Catalunya, la qual hi participa per mitjà del Departament d'Economia i Coneixement.

El CREAF és un centre de recerca bàsica i aplicada en ecologia terrestre, especialment forestal.

La figura institucional del CREAF és la de consorci, creat pel Decret 300/1987, del 4 d'agost, i és constituït per la Generalitat de Catalunya, la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat de Barcelona i l'Institut d'Estudis Catalans.

Els seus objectius són:

— realitzar recerca bàsica i aplicada sobre els sistemes ecològics terrestres,

— desenvolupar eines conceptuals i metodològiques per millorar la gestió del medi,

— difondre aquests coneixements mitjançant activitats de formació, assessorament i difusió.

El Patronat és el màxim òrgan de govern del CREAF. Un consell de direcció, nomenat pel Patronat, el regeix. El CREAF és un institut universitari adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona i centre associat a l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries (IRTA).

Òrgans de govern:

— Patronat: format pel president (conseller de Medi Ambient), els vocals (rector de la Universitat Autònoma de Barcelona; president de l'Institut d'Estudis Catalans; representant d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, de l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries, del Departament de Política Territorial i Obres Públiques, del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació, de la Universitat Autònoma de Barcelona i de l'Institut d'Estudis Catalans), els membres honoraris Jaume Terradas i Ferran Rodà, i el secretari (director del CREAF).

— Consell de Direcció: format pel president (director del CREAF) i els vocals (Departament de Medi Ambient; Departament d'Innovació, Universitats i Empresa; Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries; Universitat Autònoma de Barcelona; Universitat de Barcelona, i Institut d'Estudis Catalans).

Per a una informació detallada sobre l'activitat, consulteu l'adreça <http://www.creaf.uab.es>.

Oficines

Oficina d'Assessorament Lingüístic

Oficina de Gramàtica

Oficina d'Onomàstica

Oficines Lexicogràfiques

Oficina d'Assessorament Històric

Oficina d'Assessorament Lingüístic

Director: Isidor Marí Mayans

L'Oficina d'Assessorament Lingüístic (OAL) s'ocupa d'atendre les consultes lingüístiques que s'adrecen a l'IEC, tenint en compte la normativa fixada per a la llengua catalana, i també s'ocupa d'estu-

diar les consultes no fixades des del punt de vista normatiu amb les altres oficines de la Secció Filològica.

D'altra banda, l'OAL també duu a terme estudis de qüestions lingüístiques per elaborar criteris, així com analitza dades lingüístiques per tal d'extreure'n resultats i possibles actuacions.

Oficina de Gramàtica

Director: Manuel Pérez Saldanya

Organització

En aquest curs l'Oficina de Gramàtica (OG) ha treballat en els aspectes de caràcter organitzatiu següents:

— S'ha continuat ampliant el fons documental digital que integra el Corpus Informatitzat d'Obres Gramaticals (CIOG), que el dia 31 d'agost de 2011 compta 6.610 documents.

— S'ha mantingut el ritme d'adquisicions bibliogràfiques per a la biblioteca de recerca de l'Oficina de Gramàtica, que el 31 d'agost compta 2.133 títols catalogats.

— S'ha mantingut al dia el banc de dades dels acords de la Comissió de Gramàtica i el banc de dades d'esmenes presentades pels membres de la Secció Filològica als esborranys de la part de sintaxi de la Gramàtica, que el 31 d'agost compta un total de 1.884 registres.

Projectes

Al llarg d'aquest període l'OG ha prosseguit, juntament amb la Comissió de Gramàtica, les tasques relatives a l'elaboració de la *Gramàtica de la llengua catalana*. Aquestes tasques es concreten en aspectes diversos.

L'elaboració de la part de sintaxi. L'OG ha assistit els redactors, Manuel

Pérez Saldanya i Gemma Rigau, preparant material per a l'elaboració de diversos capítols de sintaxi. La comesa de l'Oficina ha consistit bàsicament en les tasques següents:

a) La gestió de la documentació que ha generat la discussió d'esmenes presentades per la Comissió de Gramàtica i la Secció Filològica als diversos esborranys de la part de sintaxi de la *Gramàtica* que s'hi han sotmès (11. Les oracions passives i les construccions impersonals; 15. Les construccions comparatives i consecutives; 16. Les construccions circumstancials formades per una subordinada; 17. Les subordinades no circumstancials; 19. La modalitat oracional i l'oració declarativa, l'ordre bàsic i les construccions marcades).

b) L'elaboració de recerques i estudis sobre aspectes diversos, principalment: I) el comportament dels verbs pronominals en infinitiu fent de complement preposicional d'un nom que s'interpreta com el tema de l'infinitiu (15 d'octubre de 2010); II) la concordança entre subjecte i verb en certes relatives lliures i semilliures (13 de gener de 2011); III) la locució conjuntiva *enc que* (6 d'abril de 2011); IV) l'ús de l'infinitiu precedit per la preposició *a* amb valor condicional (4 de maig de 2011), i V) la conjunció *com* amb valor temporal (11 de maig de 2011).

c) L'estudi preliminar i l'aplec de dades per a fixar els aspectes tipogrà-

fic i criteris de puntuació, així com de descripció de la variació de registre aplicables al text de la *Gramàtica*.

d) La gestió i l'arxiu dels esborranys elaborats pel ponent i els redactors juntament amb les observacions dels membres de la Comissió de Gramàtica i de la Secció Filològica a aquests esborranys, corresponents als temes de sintaxi suara esmentats (veg. § 1a).

e) La difusió interna de la part de sintaxi de la *Gramàtica*. En aquest apartat, s'ha ampliat el nombre d'esborranys que incorporen les esmenes fetes per la Secció Filològica i que són consultables a l'extranet de membres de l'Institut: el 31 d'agost se'n poden consultar un total de catorze temes dels vint-i-un previstos. A més de l'ampliació dels temes, també s'han fet actualitzacions de tots els temes que ja eren consultables el curs anterior.

f) El seguiment de les parts de la *Gramàtica* que són de consulta general al web de l'Institut. L'Oficina de Gramàtica juntament amb l'Oficina d'Assessorament Lingüístic ha cedit a la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya els models de conjugació verbal continguts en els esborranys de la *Gramàtica*, que des del 5 de novembre de 2010 es poden consultar al cercador Optimot. La preparació d'aquests models ha requerit la revisió prèvia de diversos aspectes. Amb relació als esborranys provisionals que són a exposició pública, l'Oficina de Gramàtica ha rebut i ha exa-

minat observacions diverses referents al seu contingut, concretament: I) *Aspectes generals*. Detalls que afecten els diversos capítols (Salvador Pardo, 11, VI, 2011); II) *Fonètica*. Discrepàncies entre el capítol de fonètica i el fascicle de fonètica de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana* (Carles Castellanos, 29, IV, 2011); III) *Morfologia i Formació de mots*. La flexió dels compostos sintagmàtics (Pol Capdet, 30, III, 2011), i IV) *Ortografia*. Punts relatius als usos tipogràfics de les lletres (Pere Farrando, 13, V, 2011).

Així mateix, per indicació de la Comissió de Gramàtica, ha encarregat una nova revisió de conjunt dels esborranys d'aquesta primera part de la *Gramàtica* als professors Teresa Cabré, Joan Masca-ró i Daniel Recasens.

Adicionalment, l'Oficina de Gramàtica també s'ha ocupat en certs moments d'atendre consultes gramaticals procedents de l'Oficina d'Assessorament Lingüístic i de particulars, en aquest darrer cas relatives a aspectes dels esborranys de les parts de la *Gramàtica* consultables al web de l'Institut.

Activitats i publicacions

MARÍ, Isidor. «La nova gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans» *Llengua i Ús* [en línia], núm. 49, p. 18-26. <http://www6.gencat.cat/llengcat/liu/49_13.pdf>.

PÉREZ SALDANYA, Manuel; RIGAU, Gemma.

«Entre dues gramàtiques: de la descripció a la prescripció». A: *Joan Solà: 10 textos d'homenatge*. Barcelona: Empúries, 2010, p. 219-238.

RIGAU, Gemma. «Joan Solà i el seu llegat».

Taula rodona dins els actes d'homenatge a Joan Solà, amb Josep Ferrer i Lluís Payrató, Granollers, 25 de març de 2011.

— «El llegat de Joan Solà». Conferència dins la Setmana en Memòria de Joan Solà organitzada pel Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Lleida i l'Ajuntament de Bell-lloc d'Urgell, 11 d'abril de 2011.

— «L'home i el lingüista». Taula rodona dins els actes d'homenatge a Joan Solà, amb Neus Nogué, Maria Rosa Lloret, Sebastià Bonet i Jordi Ginebra, Sant Cugat del Vallès, 24 de maig de 2011.

ROFES, Xavier. «Gramàtica de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans». Presentació del projecte davant una delegació de l'Associació Prefigurativa de l'Organisme de Regulació de la Llengua d'Oc (APORLÒC), 7 d'octubre de 2010.

SOLÀ, Joan. «Construcció d'una sintaxi normativa. Criteris. Exemples». A: *L'última lliçó: Parlaments polítics i acadèmics*. Barcelona: Empúries, 2011, p. 103-144.

Oficina d'Onomàstica

Director: Josep Moran i
Ocerinjauregui

Atenció de consultes

L'activitat principal de l'Oficina d'Onomàstica (OdO) des del moment de la seva creació ha estat l'atenció i la resposta a les consultes onomàstiques, tant de toponímia com d'antroponímia, adreçades a l'Institut d'Estudis Catalans. Durant aquest curs, s'han rebut al voltant de dues-centes noranta consultes (que van des d'un nom propi concret a llistes de desenes de noms propis), que provenen dels centres de Normalització Lingüística del Consorci per a la Normalització Lingüística, de diversos departaments de la Generalitat de Catalunya (Territori i Sostenibilitat, Justícia, Medi Ambient, Cultura, Governació, etc.), dels serveis de llengua catalana dels ajuntaments i universitats (com la de les Illes Balears i la de València), de diverses entitats públiques i privades (com associacions, editorials, i també molt sovint dels mitjans de comunicació —premsa i ràdio—) i de particulars.

Normalització de l'antroponímia catalana

L'expedició de certificats —i, en uns casos específics, de notes informatives— per a la normalització de la grafia dels noms i, sobretot, dels cognoms catalans, que es va incrementar a partir de la promulgació de

la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística —concretament, de l'article 19, «L'antroponímia», del capítol II, «L'onomàstica»— i del Decret 208/1998, de 30 de juliol —en el qual es regula el procés de correcció lingüística dels noms i cognoms—, ha esdevingut una tasca central de l'OdO a partir de la promulgació del Decret 138/2007, de 26 de juny, de modificació del Decret 208/1998, ja que a partir del dia 27 de juny de 2007 tots els certificats han de ser expedits per l'Institut d'Estudis Catalans, mentre que fins al moment era una feina compartida amb la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya. Aquest decret ha comportat que durant aquest curs s'hagi continuat realitzant un nombre molt important de certificats i notes informatives (621 certificats i 55 notes informatives). Tota la informació sobre certificats i notes informatives es troba sistematitzada i actualitzada en la base de dades sobre regularització de noms i cognoms.

Comissió de Toponímia de Catalunya
Organització del XXIV Congrés
Internacional d'ICOS sobre Ciències
Onomàstiques a Barcelona l'any 2011
(5-9 de setembre)

Amb la finalitat de donar a conèixer internacionalment l'onomàstica catalana i les tasques de la Comissió de Toponímia de Catalunya, des de la Comissió, conjuntament amb la Universitat de Barcelona,

es va endegar la candidatura de Barcelona com a seu del XXIV Congrés Internacional de Ciències Onomàstiques, en el marc dels congressos de The International Council of Onomastic Sciences (ICOS), que es realitzen cada tres anys.

Durant l'estiu de 2008 es va planificar la candidatura de Barcelona, que es va presentar al Congrés d'ICOS que es va realitzar a Toronto del 17 al 22 d'agost de 2008, i en què s'havia d'elegir la seu del següent col·loqui, i on finalment la candidatura de Barcelona va guanyar la votació per ser la seu de l'any 2011. A partir d'aquell moment es van iniciar les tasques d'organització del congrés, que es realitzarà entre el 5 i el 9 de setembre de 2011. Durant el darrer curs, l'organització del congrés ha estat la tasca principal de la Comissió de Toponímia de Catalunya i també de l'Oficina d'Onomàstica.

Les inscripcions per participar en el congrés han estat molt nombroses: s'hi han inscrit més de cinc-cents vint comunicacions i més de sis-cents participants. El congrés comptarà, a més, amb dues conferències plenàries, dues taules rodones, quinze tallers, dos actes d'homenatge (a Antoni M. Badia i Margarit i a Ramon Amigó, ambdós membres de l'IEC). La realització d'aquestes activitats concentrades en cinc dies ha obligat a programar-les en setze sessions paral·leles.

L'organització del Congrés, doncs, ha estat llarga, ja que es va iniciar el 9 de maig de 2008, en què es va constituir el

grup de treball per preparar la candidatura de Barcelona. Posteriorment, una vegada concedida l'organització des d'ICOS, es va constituir el Comitè Organitzador i el Comitè Científic del congrés. Solament durant aquest darrer any, s'han realitzat una trentena de reunions de treball del Comitè Organitzador i dels grups de treball de les diferents àrees (exposició bibliogràfica, tallers, homenatges, etcètera).

La participació de l'OdO en l'organització ha estat fonamental, com també ho serà en la realització del congrés. El director de l'OdO és el president executiu del congrés i també hi tindrà una intervenció directa, tant en l'acte d'homenatge al doctor Antoni M. Badia i Margarit (en què també participarà el president de la Secció Filològica), amb la conferència plenària, com en les sessions acadèmiques, en què participarà amb la comunicació «Nom comú i nom propi segons Thomas Hobbes».

L'OdO ha estat l'encarregada d'organitzar l'acte d'homenatge al doctor Badia, l'exposició bibliogràfica, diversos tallers (com el dedicat a les acadèmies de la llengua i les televisions públiques o el de l'Academia de la Llingua Asturiana) i la trobada d'autoritats, que era un dels punts centrals del congrés i que s'ha pogut organitzar gràcies a la coordinació de Mar Batlle.

La participació des de l'Oficina en el desenvolupament de les sessions del

congrés també es preveu rellevant: Joan Anton Rabella és el president científic de la secció 11, dedicada als processos d'estandardització onomàstica, i també és el responsable de l'exposició bibliogràfica, a més d'organitzar i haver de participar com a ponent en el taller dedicat a la relació entre les acadèmies de la llengua i les televisions públiques en l'ús de la toponímia i en el taller dedicat a presentar el funcionament i les tasques de la Comissió de Toponímia de Catalunya; Mar Batlle, a més de la coordinació de la trobada d'autoritats, hi participarà amb la comunicació titulada «The activities of the Institut d'Estudis Catalans (Institute of Catalan Studies) for the standardization of the Catalan geographical names».

Assessorament i publicació de reculls d'onomàstica i ajuts a la recerca

Des de l'OdO s'ha continuat duent a terme la tasca de promoció i assessorament per a la realització de reculls d'onomàstica, a més de continuar amb la publicació de monografies onomàstiques.

Durant aquest curs, s'han publicat tres reculls d'onomàstica: Fèlix Bruguera, *Recull de noms d'Osor*; Moisès Selfa, *Onomàstica de la Bisbal d'Empordà*, i Josep M. Coll i Ramon Amigó, *Onomàstica del terme municipal de Pratsdip. I*, a més, un treball sobre antroponímia, de Joan Peytaví, *Antroponímia, poblament i immigració a la Catalunya moderna. L'exemple dels comtats de Rosselló i Cerdanya*.

La voluntat de facilitar la publicació d'aquest tipus de reculls es concreta principalment en les obres que van aparèixer a la col·lecció «Treballs de l'Oficina d'Onomàstica», encara que des de l'OdO s'assessora igualment els treballs que es publiquen fora de l'Institut, com el recull, publicat aquest curs, d'Antònia Serres, *Els noms de lloc i de persona del Pinell de Brai* (publicat a Calaceit).

Joan Anton Rabella va participar en la presentació de *Recull de noms d'Osor* a Osor (el 10 de setembre de 2010) i en la presentació de *Onomàstica del terme municipal de Pratsdip* a Pratsdip (11 de desembre de 2010).

Josep Moran va participar en la presentació de l'estudi *Els noms de lloc de la Marina* a Sant Boi de Llobregat (3 de maig de 2011), un treball que havia rebut l'assessorament de l'OdO.

Cobloquis, cursos i conferències

— El 16 de desembre de 2010, Mar Batlle va participar en la Jornada de Recursos per a la Qualitat Oral del Laboratori de Tecnologies Lingüístiques amb la presentació de «La pronúncia dels topònims catalans».

— Tots els membres de l'OdO van participar en el postgrau de toponímia de la Universitat de València. Josep Moran, amb «Toponímia d'origen llatí, germànic i català» (16 de desembre de 2010); Mar Batlle, amb el taller sobre confecció de nomenclàtors i corpus toponímics i antropo-

nímics (24 de març de 2011), i Joan Anton Rabella, amb «Aspectes lingüístics de la toponímia: la sufixació» (31 de març de 2011).

— El 21 de març de 2011, Josep Moran va presentar la segona edició del *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya* a la Universitat d'Alacant.

Relacions institucionals i projectes

Institut d'Estadística de Catalunya
(Idescat)

L'Institut d'Estudis Catalans va signar, el 9 de juliol de 2010, un conveni de col·laboració amb l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) que establia el marc de relació amb aquesta institució de la Generalitat de Catalunya i que tenia com a objectiu principal la revisió per part de l'OdO de la toponímia que empra l'Idescat en el *Nomenclàtor d'entitats de població de Catalunya* (NOMENCAT 2008) i els *Codis territorials i administratius a Catalunya* (GEOCAT 2009).

La tasca fonamental es va centrar en la revisió i l'assessorament sobre l'exonímia, ja que la toponímia catalana s'ajusta a la segona edició del *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya* (2009). Com a resultat d'aquestes tasques, la Secció Filològica (SF), després de l'estudi des de la Comissió d'Onomàstica de la SF, va aprovar una llista amb *La forma catalana dels noms dels països* (26 de novembre de 2010) i, posteriorment, va aprovar l'informe *La forma catalana dels noms dels territoris sense estat i dels noms de les províncies de l'Estat espanyol* (13 de març de 2011).

Comisión Especializada de Nombres Geográficos (Ministeri de Foment)

Joan Anton Rabella ha continuat la participació en la Comisión Especializada de Nombres Geográficos del Ministeri de Foment.

Oficines Lexicogràfiques

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

Les tasques que duen a terme les Oficines Lexicogràfiques (OL) tenen per objectiu principal el desenvolupament dels projectes lexicogràfics aprovats per la Secció Filològica (SF). Per això, l'activitat de les OL s'estructura a l'entorn de tres eixos:

— L'actualització de la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC2).

— L'elaboració d'un nou diccionari normatiu.

— La redacció de la segona edició del *Diccionari manual* de l'Institut d'Estudis Catalans (DM2).

Les OL també s'ocupen d'atendre consultes sobre normativa lèxica del ca-

talà i de fornir de materials lexicogràfics les institucions que en sol·liciten.

La segona edició del DIEC2

a) Recollida, classificació i anàlisi de propostes tocant al lèxic del diccionari

Al llarg d'aquest curs les OL han continuat la tasca de recollida, d'anàlisi i de classificació de propostes relacionades amb el lèxic (addicions, modificacions i supressions) amb vista a l'actualització del DIEC2. Quan ha calgut (per la dificultat o la transcendència d'alguns casos), les OL han preparat els informes corresponents. Durant el curs 2010-2011 s'han elaborat exactament vint-i-vuit d'aquests informes. A partir d'aquests documents, la Comissió de Lexicografia (CL), a les reunions de la qual assisteix un membre de les OL, i la SF prenen acords sobre el lèxic que després s'apliquen en el diccionari normatiu.

b) El DIEC2, a Internet

L'abril de 2011 es va dur a terme una actualització del DIEC2 en línia. Un cop seleccionades i ratificades per la CL i la SF les esmenes que calia introduir-hi —les aprovades entre el març de 2009 (data de la darrera actualització) i el març de 2011—, les OL, en col·laboració amb el Servei d'Informàtica de l'Institut, s'han encarregat de supervisar-ne la introducció i de comprovar el bon funcionament de la consulta en línia. Les modificacions incorporades en aquesta actualització de

l'abril de 2011 afecten un total de 427 articles del diccionari.

Així mateix, i per tal que els usuaris del DIEC2 també tinguin la relació exhaustiva de les esmenes introduïdes, les OL les han recollides en una llista que han penjat a la pàgina web de la consulta del diccionari.

Entre el setembre de 2010 i l'agost de 2011, el DIEC2 en línia ha rebut 27.588.403 consultes. En vuit dels onze mesos que comprèn el curs s'han superat els dos milions. Concretament, el mes amb un nombre més elevat de consultes fou el març de 2011, amb un total de 4.236.462.

c) La base de dades lexicogràfiques

El manteniment, l'actualització i la millora de la base de dades de les Oficines Lexicogràfiques (BDOL) és una de les tasques que es duu a terme regularment a les OL en col·laboració amb el Servei d'Informàtica de l'Institut. Atès que la BDOL és una eina fonamental per als treballs lexicogràfics que es desenvolupen a les Oficines, el manteniment de la base és una tasca prioritària.

Durant el curs 2010-2011 les OL han introduït a la BDOL les esmenes que s'han recollit en l'actualització del DIEC2 en línia. En el marc de la renovació progressiva dels sistemes informàtics en què l'Institut fonamenta la seva activitat, durant el curs 2010-2011 s'ha reprès el projecte de la migració de la base de dades lexicogràfiques de les OL a sistemes

oberts. L'objectiu d'aquesta migració és el trasllat de les dades i les aplicacions que constitueixen la BDOL a un nou entorn que permeti superar les limitacions tecnològiques de la plataforma actual (IBM AS/400) i millorar les prestacions de la base. Durant el curs 2010-2011 la tasca que han dut a terme les OL i el Servei d'Informàtica de l'Institut ha estat la classificació de les dades i les aplicacions de la BDOL segons si han de ser objecte de migració o no, atès que alguns elements de la base es varen crear per satisfer necessitats molt puntuals i actualment no tenen utilitat.

El nou diccionari normatiu

Un cop la SF va haver pres, el 2 de juliol de 2010, l'acord sobre el model de llengua que han de reflectir les obres normatives de l'Institut, la CL ha començat a elaborar els criteris del nou diccionari normatiu que són afectats per aquest acord. Així, al llarg del curs 2010-2011, les OL i la Comissió han treballat fonamentalment en dos criteris: el tractament de la variació en la dimensió dialectal i el tractament de la variació en la dimensió funcional i contextual.

Pel que fa a la variació dialectal, les OL han elaborat els documents següents:

— Informe sobre el tractament de la variació dialectal en les propostes per a un estàndard oral de la llengua catalana (fonètica, morfologia i lèxic).

— Deu informes sobre casos concrets de geosinonímia.

Aquests documents han estat el punt de partida per a la redacció de l'esborrany del criteri per al tractament de la variació dialectal en el futur diccionari.

Pel que fa a la variació funcional i contextual, s'han redactat els documents següents:

— Informe sobre el tractament de la variació funcional en el DIEC2.

— Informe sobre el tractament de la variació funcional en les propostes per a un estàndard oral de la llengua catalana.

— Informe sobre el tractament de la variació funcional en diccionaris d'altres llengües.

— Reflexió sobre aspectes teòrics de la variació funcional, elaborada a partir de la bibliografia consultada.

Tots aquests documents seran el punt de partida per a la redacció de l'esborrany del criteri per al tractament de la variació funcional i contextual en el futur diccionari.

La segona edició del Diccionari manual de l'IEC (DM2)

Durant el curs 2010-2011, la tasca realitzada en aquest projecte s'ha concentrat en la redacció d'articles, que ha assolit un ritme estable. L'equip de tres tècnics lingüístics adscrits a aquest projecte tracta les entrades de la nomenclatura de partida no pas seguint un ordre alfabètic, sinó seguint unes llistes lògiques de mots or-

ganitzades i delimitades segons criteris morfològics i semàntics. El tractament consisteix a decidir en cada cas si l'entrada ha de formar part de la nomenclatura del DM2 o no i, en cas afirmatiu, a redactar l'article corresponent segons els criteris preestablerts.

Durant aquest període també han estat incorporades a la nomenclatura del DM2 una sèrie d'entrades que en la primera edició s'oferien en llistes annexes amb un tractament lexicogràfic mínim (gentilicis, expressions llatines i noms de llengües). Això ha implicat l'alta a l'aplicació informàtica del projecte d'unes tres-cents entrades no previstes en la nomenclatura de partida i la redacció dels articles corresponents.

En finalitzar el curs, l'agost del 2011, la base de dades del DM2 conté una nomenclatura formada per 45.511 entrades, de les quals ja han estat tractades un 25 %: el 21 % són entrades amb l'article corresponent redactat i el 4 % restant es tracta d'entrades de la nomenclatura inicial que han estat desestimades perquè es consideren prescindibles des del punt de vista d'un diccionari manual i que, per tant, no formaran part de la segona edició del *Diccionari manual*.

Altres activitats

a) Consultes lèxiques o lexicogràfiques

Les OL col·laboren habitualment en la resolució de problemes relacionats amb el lèxic i la lexicografia plantejats tant pels

diversos serveis, oficines i projectes del propi Institut com per institucions foranes i per particulars.

Durant el curs 2010-2011 les OL han donat resposta a cinquanta consultes procedents de l'Oficina d'Assessorament Lingüístic de la Secció Filològica, de l'Oficina d'Onomàstica i de l'Oficina de Gramàtica de la Secció Filològica, del Servei de Correcció Lingüística de l'Institut, del TERMCAT, d'Enciclopèdia Catalana, del Servei de Llengua de la Universitat de Barcelona i de l'equip responsable de l'edició en català de *La Vanguardia*.

També s'ha donat resposta a les cent setanta-cinc consultes rebudes a la bústia de correu electrònic de les Oficines Lexicogràfiques.

Així mateix, el 23 de novembre, i a petició del president de la Secció Filològica, s'ha fet una explicació de les tasques que desenvolupen les Oficines i del DIEC2 (diferències entre les dues edicions i possibilitats de la consulta en línia del diccionari) amb motiu de la visita a l'IEC dels correctors del Dictat en català de l'Institut Font Nova de Perpinyà.

b) Sol·licitud de materials

Arran de les sol·licituds fetes per part d'alguns membres de la Secció Filològica, les OL han elaborat diversos documents sobre determinats aspectes del DIEC2 i de la normativa lèxica vigent:

— Dos informes sobre la grafia de cinquanta-un ornitònims.

— Recull dels criteris emprats en el DIEC2 per al tractament de les locucions llatines.

També hi ha hagut sol·licituds de fora de la Secció Filològica:

— El juny de 2011 es va lliurar a la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya la nova versió del DIEC2 per a la consulta del diccionari a través de l'Optimot.

c) *Consell Supervisor del TERMCAT*

Un membre de les OL ha assistit amb una periodicitat quinzenal a totes les reunions que el Consell Supervisor del TERMCAT ha fet al llarg d'aquest curs amb l'objectiu de normalitzar neologismes tècnics i científics.

d) *Formació*

— Els dies 20, 21 i 22 de setembre de 2010, les OL van assistir a Tarragona al IV Congreso Internacional de Lexicografía Hispánica, organitzat per la Universitat Rovira i Virgili.

— El dia 15 d'octubre les OL van assistir a la sessió de formació sobre les col·locacions, impartida per M. Alonso i L. Wanner i organitzada per l'Institut.

— El novembre de 2010 les OL van assistir a les sessions de formació sobre els programes informàtics Windows 7, Microsoft Word 2010, Microsoft Excel 2010, Microsoft Access 2010 i Microsoft Outlook 2010, organitzats per l'Institut.

— El dia 26 de maig de 2011 les OL van assistir a la tercera edició de la jornada de recerca Maig Lexicogràfic, amb el tema *Relacions morfològiques i diccionari*, organitzada pel Grup Infolex de la Universitat Pompeu Fabra.

— El dia 9 de juny de 2011 les OL van assistir al IV Seminari de Neologia, amb el tema *Neologia catalana contrastiva*, organitzat per l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra.

Publicacions

MONTALAT, Pere. Ressenya del llibre *Vocabulari de cruïlla: Els mots de les Terres de l'Ebre i del Maestrat en el context del català formal*, de Joan Salvador Beltran i Cavaller. A: *Estudis Romànics* [Barcelona: IEC], vol. XXXIII (2011), p. 400-404.

SANTAMARIA, Carolina. Ressenya del llibre *La definició terminològica*, del TERMCAT. A: *Llengua i Ús* (en premsa).

Oficina d'Assessorament Històric

Director: Albert Balcells i González

L'Oficina d'Assessorament Històric i Pa-

trimoni es creà l'any 2006 amb la finalitat de respondre les consultes de caràcter històric i artístic plantejades a l'Institut d'Estudis Catalans, així com la tramitació

dels informes i dictàmens preceptius de la Secció Històrico-Arqueològica (SHA) sobre els símbols dels ens locals i els béns culturals d'interès nacional.

Durant el curs 2010-2011 s'han rebut sis consultes, a les quals s'ha donat resposta.

Informes

La Generalitat sotmet preceptivament la declaració i la delimitació dels béns d'interès cultural nacional i els escuts i les banderes municipals a la Secció Històrico-Arqueològica. Des de la creació de l'Oficina d'Assessorament Històric, la SHA duu a terme aquesta tasca per mitjà de l'Oficina.

La Secció ha emès deu informes preceptius sobre els expedients de declaració com a bé cultural d'interès nacional (BCIN), sol·licitats a l'IEC per la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

— Informe d'expedient en la categoria de zona d'interès etnològic: 1. Deu elements patrimonials situats a la zona del massís de les Gavarres.

— Informes d'expedient en la categoria de monument històric: 1. Església de Sant Francesc i les restes de l'antic convent a Montblanc.

— Informes d'expedient en la categoria de conjunt històric i de delimitació del seu entorn de protecció: 1. Església dels sants Just i Pastor i delimitació

d'un entorn de protecció comú amb el Palau dels Requesens.

— Informe d'expedient en la categoria de lloc històric: 1. Ermita de Sant Sebastià.

— Informe d'expedient en la categoria de zona arqueològica: 2. Masies de Sant Miquel i muntanya de Sant Julià de Ramis.

— Informe d'expedient de delimitació de l'entorn de protecció: 2. Monestir de Sant Pere del Burgal i Santa Maria d'Àneu.

A més, ha dictaminat també favorablement sobre l'expedient de declaració de bé cultural d'interès nacional del pailebot Santa Eulàlia, conservat al Museu Marítim de Barcelona, i les pintures murals de l'interior del mas de les Ferreres.

Escuts heràldics dictaminats: 11

Municipis: el Far d'Empordà, Gurb, Torregrossa, Folgueroles, Granyena de les Garrigues, l'Espluga de Francolí, Sant Vicenç de Castellet, Montgat, Tàrraga i Jafre.

Entitats municipals descentralitzades: la Guàrdia d'Ares.

Banderes dictaminades: 11

Consells Comarcals: la Noguera

Municipis: Vilaplana, Sant Martí Vell, Tarroja de Segarra, Solivella, Pardiñes, Clariana de Cardener, l'Albagés i l'Espluga de Francolí.

Entitats municipals descentralitzades: Jesús i Picamoixons.

Base de dades dels monuments commemoratius de Catalunya

El programa d'elaboració d'una base de dades dels monuments commemoratius a Catalunya de l'Oficina d'Assessorament Històric i Patrimoni de la SHA ha experimentat durant l'any 2011 un notable progrés. Actualment es tenen recollides les dades explicatives i les imatges corresponents a dos-cents vuitanta-sis monuments situats a vint-i-quatre municipis de més de mil habitants de la província de Barcelona, fora de la capital.

Albert Balcells presentà en el Congrés Internacional Espai, Memòria i Ciutadania, celebrat a Barcelona entre el 15 i el 18 de març de 2011, una comunicació de vint fulls sobre *La memòria al carrer: monuments commemoratius a Barcelona a partir de 1977*.

Catalan Historical Review

L'Oficina s'ocupa de la publicació de la revista *Catalan Historical Review*, que, en anglès i català, difon internacionalment balanços sobre els grans temes referents a tots els aspectes històrics dels Països Catalans. És la revista unitària de la SHA i es publica en paper i en versió electrònica d'accés lliure. El primer número sortí l'any 2008.

Aquest curs, ha sortit publicat el número tres; el quart número es preveu que surti la tardor del 2011.

El dia 12 de gener de 2011, en el marc del sistema de classificació CARHUS Plus+ 2010, la revista va obtenir una puntuació sobre la base dels diferents paràmetres analitzats (format, sistema de revisió, comitè editorial i visibilitat a bases de dades) que la situa entre les revistes dins l'àmbit de la catalanística de nivell superior, nivell A. Aquest sistema, desenvolupat per AGAUR-Talència a proposta de la Direcció General de Recerca de la Generalitat de Catalunya, avalua les revistes científiques dels àmbits de les ciències socials i les humanitats que es publiquen en l'àmbit local, nacional i internacional i es presenta amb la finalitat de contribuir a l'avaluació de la recerca que es duu a terme en el sistema científic i universitari català amb la màxima objectivitat.

El dia 3 de maig, la revista va rebre l'acceptació d'inclusió en la base de dades bibliogràfica SCOPUS, la qual engloba la col·lecció multidisciplinària més gran de caire mundial de resums, referències i índexs de literatura científica, essent un valuós recurs per als investigadors i els gestors científics.

Secretaria Científica

Secretari científic: Ricard Guerrero
i Moreno

Són funcions genèriques de la Secretaria Científica l'assistència en tot el que fa referència a la gestió de les activitats de recerca de l'Institut, organitzades pel Consell Permanent i per l'Equip de Govern, i el suport continuat a la realització i la difusió de les activitats de recerca de les seccions, de les delegacions i de les societats filials. També són funcions de la Secretaria Científica potenciar, fomentar i coordinar les activitats de recerca i desenvolupament en tot l'àmbit de les terres de llengua i cultura catalanes. L'any 2003 la Secretaria Científica va posar en funcionament l'Observatori de la Recerca de l'IEC (OR-IEC), una estructura informàtica i de documentació de referència per a l'anàlisi, la planificació, la coordinació i la difusió de les activitats de recerca i desenvolupament en l'àmbit català. Durant el curs 2010-2011, la Secretaria Científica ha intervingut en la preparació, realització i difusió de les activitats següents:

Activitats de suport i difusió de la recerca

Comissió d'Investigació (ajuts de l'IEC per a programes de recerca)

La Secretaria de la Comissió d'Investigació de l'IEC (creada el 30 de juny de 1994)

recau en el secretari científic. Durant aquest període, la Comissió es va reunir quatre vegades: l'1 de desembre de 2010, el 26 de gener de 2011, el 24 de febrer de 2011 i el 13 d'abril de 2011. En aquestes reunions s'ha fet el seguiment del desenvolupament del tercer any dels programes de recerca del segon Pla Triennal de Recerca 2PTR (2008-2010), s'ha demanat l'informe final i s'ha procedit a fer l'anàlisi i avaluació dels programes de recerca i el seguiment de les publicacions previstes, i s'ha preparat i fet la proposta de la convocatòria anual d'ajuts per a les activitats de les societats filials per a l'any 2011.

Reunions de la Comissió de Societats Filials (ajuts de l'IEC per a activitats i publicacions a les societats filials)

També recau en el secretari científic la Secretaria de la Comissió de Societats Filials de l'IEC. Al llarg del curs 2010-2011 han tingut lloc dues reunions d'aquesta Comissió: el 17 de novembre de 2010 i el 2 de febrer de 2011.

En la primera d'aquestes reunions, el secretari científic informà de l'obertura d'una convocatòria d'ajuts per a activitats i publicacions extraordinàries de les societats filials que es realitzarien durant l'any 2011; també es va parlar de la millora de l'entorn tecnològic de les societats filials i de les accions de suport a les revistes i el seguiment per Internet. A la segona reu-

nió, es va comunicar la resolució de la convocatòria d'ajuts a activitats i a publicacions de les societats filials per a l'any 2011, i es va informar de les accions de suport a les societats filials durant el 2011: aplicació informàtica per a gestionar les activitats; emissió d'un carnet identificatiu per als socis; presència de les revistes de les societats filials a les bases de dades MIAR i a CARHUS Plus+.

Projectes i publicacions

Cicle de conferències sobre els premis

Nobel

Des de la Secretaria Científica s'ha avançat en el procés d'edició dels volums corresponents a les edicions dels cicles de conferències sobre els premis Nobel (Fisiologia o Medicina, Física, Química, Economia i Literatura) concedits els anys 2006, 2007 i 2008. Les conferències sobre els premis Nobel del 2009 i dels anys següents seran publicades en anglès en la revista de l'IEC *Contributions to Science*.

Projecte Scriptorium

El projecte *Scriptorium*, coordinat per l'Institut d'Estudis Catalans, i amb el suport de les Fundacions Alsina i Bofill, Torrens-Ibern i Congrés de Cultura Catalana, té per objectiu principal publicar en català llibres de text universitaris de diferents carreres, especialment els dels primers cursos.

Durant aquest període s'ha començat a treballar en la traducció del

llibre *Fonaments d'economia*, els autors del qual són Paul Krugman, Robin Wells i Martha L. Olney.

Jornades

Sota el terme de jornades s'inclouen activitats de característiques diverses, però que tenen en comú el fet de tractar temes amb una àmplia repercussió social o bé fer més propera la ciència a la ciutadania, sempre amb un elevat nivell científic. Durant el curs 2010-2011 han tingut lloc les jornades següents:

4es Jornades de Revistes Científiques

(4JRC)

Las 4es Jornades de Revistes Científiques (4JRC), celebrades els dies 9 i 10 de juny de 2011 a l'Institut d'Estudis Catalans, volen donar suport als editors de revistes científiques en la millora de les publicacions. Al llarg de dos dies, les 4JRC van oferir un espai de trobada perquè editors, investigadors i professionals de la informació compartissin les seves experiències, n'analitzessin l'evolució i comentessin els punts forts i febles de la tasca que desenvolupen. El principal objectiu de les 4JRC és, d'una banda, dotar el col·lectiu amb eines i coneixements per a millorar els aspectes formals i els estàndards de qualitat de les revistes científiques, i de l'altra, potenciar la difusió, la internacionalització i la visibilitat de les publicacions mitjançant la indexació en bases de dades i repositoris.

El programa de les 4JRC es va dissenyar tenint en compte les principals inquietuds dels assistents a les edicions anteriors; es comptà amb la presència d'experts nacionals i internacionals que donaren una visió global de l'estat i les perspectives de l'edició de publicacions científiques.

Les 4JRC es van estructurar en tres sessions. La primera sessió, titulada «Contingut i aspectes formals de les revistes científiques» (9 de juny, al matí), va ser a càrrec de Ricard Guerrero, secretari científic de l'Institut d'Estudis Catalans, que ens parlà sobre les trenta-set revistes que l'IEC publica per mitjà de les seves societats filials i que engloben diferents camps del saber. Frances Luttikhuisen donà claus als editors no nadius per a la preparació d'originals en anglès i abordà qüestions com: Què ha de trobar el lector en el resum, la introducció i la conclusió? Com pot l'editor reduir redundàncies?, entre d'altres. Els investigadors necessiten publicar en revistes que compleixin amb els requisits de qualitat establerts, perquè els treballs obtinguin la difusió necessària i siguin valorats positivament pels avaluadors de la recerca desenvolupada. En aquest sentit, Mercè Piqueras, editora associada de la revista *International Microbiology*, analitzà la funció de l'article com a última etapa de la investigació científica. I, per concloure la primera sessió, Leda Xhelo, editora de revistes científiques de l'IEC, explicà

els criteris i indicadors que s'utilitzen per a determinar la qualitat de les revistes científiques i els components informatius que han de tenir els articles originals.

La segona sessió, «Avaluació i internacionalització de les revistes científiques» (9 de juny, a la tarda), se centrà en dues iniciatives catalanes per a l'avaluació de les revistes científiques. Lluís Rovira, responsable de CARHUS Plus+, parlà sobre aquest sistema d'avaluació de les revistes científiques en l'àmbit de les ciències socials i les humanitats, i explicà com les revistes poden millorar la seva classificació. Cristóbal Urbano, Marta Somoza-Fernández i Josep-Manuel Rodríguez-Gairín, tots tres del projecte MIAR-2011, van fer una reflexió en la qual es va apostar per uns instruments d'internacionalització que permetin el manteniment de les identitats culturals, geogràfiques o lingüístiques, però que alhora projectin aquestes identitats com una aportació a la universalitat del coneixement científic.

El fenomen de la digitalització de les revistes científiques i el moviment d'accés obert ha repercutit de manera important sobre les vies de comunicació o d'accés a la producció científica. En la tercera sessió, «Difusió i visibilitat de les revistes científiques» (10 de juny, al matí), va intervenir Ruth Francis, cap de comunicació de la revista *Nature*, que parlà sobre noves tendències en la comunicació científica i sobre com es pot maximitzar l'impacte de la recerca que es publica. Ramon B. Rodrí-

guez, cap del Servei d'Edició Electrònica de les publicacions del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC), va debatre sobre la conveniència de separar clarament els conceptes de *visibilitat* i *ús* dels continguts i plantejà la influència positiva o negativa que les diverses iniciatives d'accés obert poden tenir entre si. Rafael Alexandre, de l'Institut d'Història de la Medicina i de la Ciència López Piñero del CSIC i la Universitat de València, explicà els indicadors bibliomètrics utilitzats per a l'avaluació de la qualitat dels continguts, oferí estratègies per a millorar la difusió, la visibilitat i la internacionalització de les revistes científiques i posà èmfasi en la importància que té avui dia l'ús de les noves tecnologies i en la potencialitat d'Internet i dels webs socials per a assolir aquests objectius. La conferència de cloenda de les 4JCR va ser a càrrec de Philip Purcell, gerent de negocis estratègics de Thomson-Reuters, que ens explicà diversos mètodes d'avaluació bibliomètrica de les revistes científiques i va debatre l'ús que se'n fa en la compilació i la interpretació.

Dia de la Terra a l'IEC

Des del 1970, el Dia de la Terra se celebra arreu del món el 22 d'abril. L'objectiu és conscienciar la ciutadania de l'existència de problemes com ara la contaminació, la conservació de la biodiversitat, el canvi climàtic i altres preocupacions mediambientals, que estan provocats per la societat

moderna. L'Institut d'Estudis Catalans, l'acadèmia de les ciències i les humanitats dels països de llengua i cultura catalanes, no podia estar absent de la commemoració i volia celebrar aquesta efemèride mundial amb el «Dia de la Terra a l'IEC, 2011», una jornada per discutir sobre la sostenibilitat i el canvi climàtic mitjançant conferències impartides per destacats científics experts en el tema.

L'acte fou presidit per Josep Enric Llebot, secretari de Medi Ambient i Sostenibilitat de la Generalitat de Catalunya i membre de l'IEC. La presentació fou a càrrec de David Serrat, president de la Secció de Ciències i Tecnologia de l'IEC i catedràtic de geodinàmica externa de la Universitat de Barcelona. A continuació Tomàs Molina, cap de Meteorologia de Televisió de Catalunya, pronuncià la conferència «El lema del Dia de la Terra i la percepció social sobre el que li passa realment a la Terra»; Emma Suriñach, directora del Laboratori d'Estudis Geofísics Eduard Fontserè (LEGEF) de l'IEC, pronuncià «Els últims terratrèmols sota una perspectiva geofísica»; Rafel Simó, investigador científic de l'Institut de Ciències del Mar (CSIC), pronuncià «Mar i cel. La biosfera marina com a agent climàtic», i Raymond S. Bradley, professor i director de Climate System Research Center de la Universitat de Massachusetts a Amherst, pronuncià «What can we learn from past warm periods?». Finalment, fou inaugurada l'exposició «Planeta Vida» al

nou Museu de Ciències Naturals de Barcelona (MCNB) per Ricard Guerrero, comissari de l'exposició, membre de l'IEC i catedràtic de microbiologia de la Universitat de Barcelona.

Conferències

Una altra via de divulgar els coneixements científics i promoure l'activitat de les seccions i les societats filials de l'Institut són els cicles de conferències. Durant el curs 2010-2011 han tingut lloc els cicles següents:

Cicle de conferències magistrals

«Ciència per a la ciutadania»

La comunicació científica té per objectiu posar a l'abast de la societat els coneixements aconseguits en qualsevol branca de la ciència. Per assolir-ho, hi ha uns elements imprescindibles i comuns a tots els àmbits del saber: el llenguatge clar i la utilització de termes i expressions que puguin ser entesos per un públic no especialitzat. Hom pot pensar que això és molt difícil d'aconseguir en determinades matèries. Però això no és així, com ho demostra el fet que científics molt prestigiosos s'hagin convertit en grans divulgadors, amb llibres, articles de premsa i programes de ràdio o televisió que han arribat a milions de persones. L'Institut d'Estudis Catalans, com a acadèmia de les ciències i les humanitats dels territoris de parla catalana, té el dret i el deure de difondre i estendre els coneixements actuals als ciutadans.

L'Institut difon aquesta activitat a sectors diversos de la societat i promou la participació d'estudiants de les universitats, de professors d'ensenyament secundari i universitari i del públic en general. Ho fa amb un nivell adequat a persones amb cultura i sempre manté un esperit de transversalitat en les seves actuacions de comunicació. Per això, tracta d'establir relacions amb centres d'ensenyament, de formació de professors i diversos departaments i organismes de la Generalitat de Catalunya i amb diferents estaments de la societat civil dels països de llengua catalana. L'Institut vol ser una part integral de l'imaginari intel·lectual dels Països Catalans i hi posa tots els mitjans necessaris.

El cicle del curs 2010-2011 l'han integrat les conferències següents:

— Conferència a càrrec de Javier Armentia, director del Planetari de Pamplona i periodista, titulada «La ciència que ens venen: entre la moda i el pànic», i la presentació a càrrec de Mercè Piqueras, presidenta de l'Associació Catalana de Comunicació Científica. 16 de febrer de 2011.

— Conferència en commemoració del Dia Internacional de les Dones, a càrrec de Fanny Vidal, catedràtica de biologia cel·lular del Departament de Biologia Cel·lular, Fisiologia i Immunologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, titulada «Dones, reproducció i fecundació in vitro», i la presentació a càrrec de Cori

Ramon, de la Universitat de les Illes Balears. 2 de març de 2011.

— Conferència a càrrec de Steve Goodwin, degà de la Facultat de Ciències Naturals de la Universitat de Massachusetts a Amherst, titulada «University of Massachusetts: Emerging model of an American University». 7 de juliol de 2011.

Cicle de conferències sobre els premis Nobel

L'Institut d'Estudis Catalans organitza cada any un cicle de conferències per explicar i debatre els treballs guardonats amb els premis Nobel que concedeix l'Acadèmia Sueca. Diversos experts en els camps de la recerca dels guardonats tractaren els premis de l'any 2010. El dotzè d'aquests cicles ha tingut lloc del 15 al 22 de desembre de 2010 a Barcelona, i del 12 al 26 de gener de 2011 a València.

— Conferència sobre el Premi Nobel de Química, concedit a Richard F. Heck, Ei-ichi Negishi i Akira Suzuki, a càrrec de Feliu Maseras, de l'Institut Català d'Investigació Química (ICIQ) i de la Universitat Autònoma de Barcelona, titulada «Reaccions d'acoblament creuat: eines simples per a la construcció de molècules complexes». Coordinada per la Societat Catalana de Química. 15 de desembre de 2010.

— Conferència sobre el Premi Nobel de Fisiologia o Medicina concedit a Robert G. Edwards, a càrrec de Josep

Santaló, de la Unitat de Biologia Cel·lular de la Facultat de Biociències de la Universitat Autònoma de Barcelona, titulada «Robert Edwards: el canvi en la percepció de la nostra pròpia naturalesa». Coordinada per la Societat Catalana de Biologia. 16 de desembre de 2010.

— Conferència sobre el Premi Nobel de Literatura concedit a Mario Vargas Llosa, a càrrec de Joaquim Marco, catedràtic emèrit de la Universitat de Barcelona, titulada «Autobiografia, història i realisme contra el poder: Mario Vargas Llosa». Coordinada per la Societat Catalana de Llengua i Literatura. 20 de desembre de 2010.

— Conferència sobre el Premi Nobel de Física concedit a Andre Geim i Konstantin Novoselov, a càrrec de M. Àngels Garcia Bach, professora titular de física de la matèria condensada del Departament de Física Fonamental de la Universitat de Barcelona, titulada «Premi Nobel de Física 2010: el grafè, un nou material per a l'electrònica del segle XXI». Coordinada per la Societat Catalana de Física. 21 de desembre de 2010.

— Conferència sobre el Premi Nobel d'Economia concedit a Peter A. Diamond, Dale T. Mortensen i Christopher A. Pissarides, a càrrec de Joan Tugores, catedràtic d'economia de la Universitat de Barcelona, titulada «Els reptes de l'atur: contribucions des de l'anàlisi econòmica». Coordinada per la Societat Catalana d'Economia. 22 de desembre de 2010.

Cicle de conferències sobre els premis Nobel a València

Com cada curs el cicle de conferències també s'ha celebrat a València, a l'Octubre Centre de Cultura Contemporània (OCCC), del 12 al 26 de gener de 2011, amb la col·laboració d'Acció Cultural del País Valencià (ACPV) i de la Càtedra de Divulgació de la Ciència de la Universitat de València.

Visita del professor James Lovelock

El científic James Lovelock ha estat convidat pel Museu de Ciències Naturals de Barcelona a aportar la seva visió sobre l'evolució i les característiques especials del planeta Terra. La teoria de Gaia, formulada per Lovelock, ens permet comprendre els mecanismes i resultats de l'evolució de la biosfera i la seva influència sobre el nostre planeta.

El dia 13 de setembre va tenir lloc a l'Institut d'Estudis Catalans un col·loqui, en sessió restringida, en el qual el químic atmosfèric James Lovelock va dialogar amb un grup de científics i persones d'altres àmbits interessats pel canvi climàtic i per la relació entre els éssers vius i el seu ambient. La conferència, amb el títol «Planeta vida: coevolució de la Terra i els seus organismes», es va celebrar el 14 de setembre de 2010, al Saló del Consell de Cent de l'Ajuntament de Barcelona.

La teoria de Gaia de Lovelock també és l'eix principal de l'exposició

permanent «Planeta vida» que forma part del nou Museu de Ciències Naturals de Barcelona, que es va inaugurar el març del 2011. El comissari de l'exposició és Ricard Guerrero, catedràtic de microbiologia de la UB i secretari científic de l'IEC, i la coordinadora científica és Mercè Piqueras, presidenta de l'Associació Catalana de Comunicació Científica.

Altres activitats

Amb motiu de la presentació del curtmetratge *Camille*, dirigit per Carme Puche i Jaime García, i filmat en part a la seu central de l'IEC, el director de fotografia Sergio Álvarez va explicar el procés de creació de les llums i les ombres en aquesta peça sobre l'escultora francesa Camille Claudel, en la conferència «Il·luminar el passat, il·luminar escultures». 31 de març de 2011.

Setmana de la Ciència

La Setmana de la Ciència a Catalunya té per objectiu apropar la ciència a la societat d'una manera atractiva i comprensible per mitjà de diverses activitats.

En l'edició del 2010, que s'ha celebrat de l'11 al 22 de novembre, l'IEC i les seves societats filials, com en edicions anteriors, han acollit diversos actes i reunions científiques i han participat en d'altres que han tingut lloc fora de les seves seus, entre els quals hi ha l'exposició de cartells de la Setmana de la Ciència.